

Motivace v edukaci seniorů

Petra Mikesková

Bakalářská práce

2020

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Petra Mikesková**
Osobní číslo: **H16034**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Andragogika v profilaci na řízení lidských zdrojů v neziskové sféře**
Forma studia: **Kombinovaná**
Téma práce: **Motivace v edukaci seniorů**

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti edukace seniorů, motivace v edukaci seniorů a gerontagogiky.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníku.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: Tisková/elektronická

Seznam doporučené literatury:

- VETEŠKA, Jaroslav. Gerontagogika: psychologicko-andragogická specifikace edukace a aktivizace seniorů. 2. doplněné a rozšířené vydání. Praha: Česká andragogická společnost, 2017. Česká andragogika. ISBN 978-80-905460-7-3.
- HATÁŘ, Ctibor. Geragogika. Vybrané kapitoly z teorie a metodiky edukace seniorů. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2014. ISBN 978-80-558-0666-2.
- ŠPANTEKOVÁ, Naděžda a Lucie SMĚKALOVÁ. Edukace seniorů: Geragogika a gerantodidaktika. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-5444-8.
- ŠERÁK, M. Zájmové vzdělávání dospělých. II. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.

Vedoucí bakalářské práce: prof. PaedDr. Miroslav Krystoň, CSc.
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: 4. října 2019
Termín odevzdání bakalářské práce: 30. dubna 2020

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 22. ledna 2020

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval.
V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 1.6. 2020

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47a Zveřejňování vědeckých prací;

2) Písemná škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím elektronické knihovny prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy;

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, ušije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 nůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřena na motivaci v edukaci seniorů. Účelem této práce je analýza, jak motivace ovlivňuje vzdělávání seniorů. Teoretická část se zabývá ve třech kapitolách, stěžejními tématy, jako je stáří, vzdělávání seniorů a motivace.

Praktická část je zaměřena na hodnocení motivace v edukaci seniorů. Pozornost je věnována možnostem vzdělávání seniorů v České republice. Kvantitativní výzkum je realizován pomocí dotazníkového šetření a zjišťuje, jak ovlivňuje motivace další vzdělávání seniorů, vzhledem k jejich pohlaví, věku, zkušenostem a zájmům a také, které možnosti vzdělávání dávají přednost.

Klíčová slova: senior, edukace, vzdělávání seniorů, pedagogika, andragogika, geragogika, motivace

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with motivation in senior education. The purpose of this work is to analyze how motivation affects the education of seniors. The theoretical part deals in free chapters with key topics such as old age, senior education and motivation. The practical part is focused on the evaluation of motivation in the education of seniors. The attention is paid to the possibilities of education of seniors in the Czech Republic. The quantitative research is carried out through questionnaire survey and it finds out how the motivation of further senior education affects them, regarding their gender, age, experience and interests, and also which educational options they prefer.

Key words: senior, education, education of seniors, pedagogy, andragogy, geragogy, motivation

Děkuji prof. PaedDr. Miroslavu Krystoňovi, CSc. za odborné vedení mé práce, rady, trpělivost a připomínky, které mi během zpracování bakalářské práce, jako vedoucí této práce, poskytoval.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Obsah

ÚVOD.....	10
I. TEORETICKÁ ČÁST	12
1 STÁŘÍ	13
1.1 DEFINICE POJMU SENIOR	13
1.2 STÁŘÍ, STÁRNUTÍ.....	14
1.3 ZMĚNY VE STÁŘÍ.....	16
2 VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ	19
2.1 DEFINICE POJMŮ EDUKACE, VZDĚLÁVÁNÍ A VZDĚLÁNÍ.....	19
2.1.1 KATEGORIE CELOŽIVOTNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	21
2.2 VZTAH MEZI PEDAGOGIKOU, ANDRAGOGIKOU A GERAGOGIKOU	22
2.3 EDUKACE SENIORŮ	25
2.4 VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ V ČESKÉ REPUBLICĚ.....	27
3 MOTIVACE SENIORŮ KE VZDĚLÁVÁNÍ	30
3.1 DEFINICE MOTIVACE	30
3.2 MOTIVACE SENIORŮ K ÚČASTI NA VZDĚLÁVÁNÍ.....	32
3.3 MOTIVAČNÍ FÁZE.....	34
II. PRAKTICKÁ ČÁST	36
4 PROJEKT VÝZKUMU.....	37
4.1 CÍL VÝZKUMU	38
4.2 VÝBĚR VÝZKUMNÉHO VZORKU	38
4.3 ETAPY VÝZKUMU A POUŽITÉ METODY	38
5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT VÝZKUMU.....	40
5.1 ANALÝZA ZÍSKANÝCH DAT	40
5.2 INTERPRETACE DAT	56
ZÁVĚR.....	62
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	63
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	68

SEZNAM GRAFŮ	69
SEZNAM TABULEK	70
SEZNAM PŘÍLOH.....	71
PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK HLAVNÍHO VÝZKUMU	72

ÚVOD

Stárnutí a stáří je přirozeným stádiem vývoje každého jedince a je vyvrcholením závěrečné etapy života.

Stárnutí populace se stává jedním z témat současné společnosti a to i vzhledem k předpovědi demografického vývoje, jež poukazuje na nárůst seniorů. Předpokládá se, že senioři v průběhu následujících desítek let, budou tvořit třetinu obyvatel vyspělých zemí. Souvisí s tím možné důsledky jak ekonomické, tak kulturní a politické situace. V reakci na úbytek ekonomicky aktivních obyvatel a to v především oblasti pracovní síly, stabilizací zdravotní péče a důchodového systému, se dostává problematika stárnutí populace jednotlivých států na nadnárodní úroveň a zabývají se jí nadnárodní světové organizace. Mezinárodní dokumenty udávají určitý koncept celoživotního učení s cílem reakce na aktivní stárnutí seniorské populace. Jednou z aktivit splňujících tato kritéria je vzdělávání. Účast na vzdělávacích aktivitách je důležitá jak z pohledu zvýšení kvality života seniorů, tak ke zlepšení jejich ekonomické situace. Dotýká se nejen sociálního rozměru, kdy zajišťuje možnost sociálních kontaktů, ale hlavně celkové aktivizace seniora k lepší orientaci a adaptaci na změny v současném, rychle se vyvíjejícím světě.

Vzdělávání je celoživotní záležitostí, která má v každé své etapě svůj význam a podobu. V dospělosti vzděláváním zvyšujeme svou kvalifikaci, nebo v reakci na potřebu či změnu, může jít o rekvalifikaci v pracovním uplatnění. Netýká se však jen lidí v produktivním věku, nýbrž i seniorů a dospělých v postproduktivním období. Mnoha výzkumy je dokázáno, že schopnost učení se do vysokého věku, neklesá. Ve stáří se více do popředí dostává otázka samotné motivace k edukaci, která je určitým hnacím motorem k naplnění a uspokojování potřeb, vlastních samotnému seniorovi. Tak aby si zachoval svou vitalitu, aktivitu, zdraví, rozvíjel své koníčky a věnoval se činnostem, na které má v tomto období více času. Aby i tuto etapu života prožil v radosti, důstojně a plnohodnotně.

Cílem této práce je popsat vzdělávání seniorů, určit faktory, které ovlivňují vzdělávání seniorů a jak motivace ovlivňuje edukaci v tomto období. V teoretické části se budeme věnovat vymezení pojmů senior, vzdělávání a motivace. V praktické části, vedle charakteristiky vlastního výzkumu, budeme prezentovat postoj seniorů ke vzdělávání, zabývat se budeme aspekty, jako je zkoumání motivace seniorů vzhledem k jejich předchozímu dosaženému vzdělání, očekávání účastníků od vzdělávacích aktivit, postojem

seniorů ke vzdělávání. Zájmu, jako motivační síly, interakcí s místem bydliště a to městem a venkovem.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 STÁŘÍ

O stáří a stárnutí, které je přirozeným jevem, života nepřemýšlíme do doby, než se nás to začne přímo osobně týkat. Přelomovým bodem bývá přitom odchod do důchodu, kdy si člověk uvědomí, že ztrácí určitou sociální roli a s ní spojené jistoty, jako je například ekonomické zajištění, ztráta sociálního kontaktu, nepotřebnost a další. Přitom smysluplnost života je důležité nacházet ve všech etapách lidského života, včetně seniorského věku.

Ze zásad Organizace spojených národů pro seniory, vychází idea aktivního stárnutí a dotýká se bodů jako: důstojnost, nezávislost, účast na společenském životě, seberealizace, péče (Španteková a Smékalová, 2015, s. 12).

1.1 Definice pojmu senior

„Každý stárne. I ten, kdo si myslí, že se ho stáří netýká, se pomalu a jistě blíží k obávané hranici, kdy “oficiálně“ začíná stáří. A protože existuje odklon od osobní problematiky stáří, stává se, že se zvyšuje propast mezi mládím a stářím. Člověk moderní doby prostě nechce vidět, nechce slyšet, nechce být starý. Nechce být starý fakticky, ale ani si nepřeje, aby se o stáří mluvilo. Tento ochranný postoj likviduje šance poprat se s problematikou stáří a vnitřně ji zpracovat. Začne tedy postupně rozmotávat složité klubko problémů a pokusme se porozumět té zvláštní a obávané etapě lidského života, kterou nazýváme stáří“ (Haškovcová, 2010, s. 9).

Termín “SENIOR“ není českého původu, v anglickém znění se spíše využívá pojem „older people“ nebo „elderly“ a „senior“ se používá ve významu „zkušenější“ (Haškovcová, 2010, s. 22).

Z pohledu dnešní společnosti je seniorem člověk, který má právní nárok na starobní důchod. Tuto dobu, tedy odchod do důchodu můžeme brát jako začátek stáří.

V naší legislativě ani odborné literatuře není pojem senior jednoznačně vymezen. Je synonymem pro označení starého člověka, poživatele starobního důchodu (Španteková a Smékalová, 2015, s. 47).

Linhart (2005, s. 336) uvádí, že ve slovníku cizích slov se pojem senior vymezuje jako „příslušník starší věkové kategorie.“

Dle Michala Šeráka (2009, s. 183) ještě v nedávné době bylo vymezení pojmu senior používáno pro osoby starší 60 let, v současnosti se tato hranice zvyšuje a posouvá na 65 let.

Podle definice Světové zdravotnické organizace je „*starý věk nebo také senescence obdobím života, kdy se poškození fyzických či psychických sil stává manifestací přirovnání s předešlými životními obdobími.*“ Takto označen stařecký věk se může přiřadit však jen na skupinu seniorů, u kterých je stáří nepřehlédnutelné (Haškovcová, 2010, s. 20).

Geront, se jako pojem, nejčastěji uvádí v gerontologii, psychologická literatura, užívá nejčastěji termín senescent (Španteková a Smékalová, 2015, s. 47).

Pojem „senior“ je preferován jako emocionálně neutrální a označující člověka v celém věkovém období sénia. Ve skutečnosti to, ale tak není, naše společnost neuvádí tento termín jako neutrální (junioři vs. senioři), nebo pozitivnější označení (zkušený, zralejší), (Španteková a Smékalová, 2015, s. 48). Pojem senior vytlačil dříve oficiálně používaný pojem důchodce, který společnost více vnímá ve spojitosti s termínem spojeným s příjemcem penze-důchodu a je čím dál tím častěji vnímán jako nekorektní (Jaroševská a Roule, 2013, s. 118).

1.2 Stáří, stárnutí

Na stáří a stárnutí se, dle různých definic stáří, můžeme dívat jako na „*pozdní fázi ontogeneze, která je důsledkem a projevem geneticky podmíněných involučních procesů modifikovaných dalšími faktory, především chorobami, životním způsobem a životními podmínkami a je spojena s celou řadou významných změn sociálních, jako osamostatnění dětí, penzionování a jiné změny sociálních rolí*“ (Mühlpachr, 2009, s. 18).

Haškovcová (2010, s. 20) uvádí, že ač stárne každý člověk již od narození, každý stárne „jinak“ a diskontinuita stárnutí představuje, že v určitých obdobích života stárne člověk rychleji, v dalších zase pomaleji.

Poslední vývojovou etapou člověka, kterou se uzavírá lidský život, je stáří. Obecně označuje pozdní fázi ontogeneze, přirozeného běhu života (Španteková a Smékalová, 2015, s. 49).

Stárnutí je stav postupného zhoršování tělesné i psychické kondice, sociálního postavení a různých kompetencí. Jedná se o nevratný a neodvratitelný proces. (Vágnerová, 2007, s. 229).

Pokud vyjdeme z návrhu Světové zdravotnické organizace (WHO), která doporučila dohodu o tzv. věkové kategorizaci opírající se o patnáctileté periody lidského života, je možné rozlišovat:

- 45-59 let jako střední věk
- 60-74 let jako vyšší neboli starší věk
- 75-89 let jako pravé stáří, sénium
- 90 a více let jako dlouhověkost (Španteková a Smékalová, 2015, s. 49).

Z pojetí Bernice L. Neugartenové (in Kalvach a kol., 2004, s. 47) můžeme odvodit i současnou orientaci členění stáří a témata, která dominují v příslušné fázi:

- 65-74 let: mladí senioři (young old) – témata penzionování, volného času, aktivit, seberealizace.
- 75-84 let: staří senioři (old old) – témata adaptace, tolerance zátěže, specifického stonání, osamělosti.
- 85 a více let: velmi staří senioři (very old old) – problematika soběstačnosti a zabezpečení (Španteková a Smékalová, 2015, s. 49).

„Mezním věkem“ se označuje začátek fáze stáří a je to věk, který si stanovuje společnost jako hranici, kdy je člověk starý (Stuart-Hamilton, 2006, s. 19).

Stáří patří k součásti lidského života. Jelikož dnešní medicína umožňuje prodloužit životy seniorů, začíná se přemýšlet nejen o jeho délce, ale i o kvalitě. Vysokou hodnotu, má pro seniory má nejen samostatnost, ale i finanční zajištění a možnost spolurozhodovat o sobě (Venglařová, 2007, s. 11).

Stáří uzavírá lidský život a je poslední vývojovou etapou člověka. Obecně označuje pozdních fází ontogeneze, přirozený běh života. Je projevem involučních, funkčních a morfologických změn a je jejich důsledkem (Kalvach, 1997, s. 18).

„Přináší nadhled a moudrost, pocit naplnění, ale také úbytek energie a nezbytnou proměnu osobnosti směřující k jejímu konci. Je obdobím relativní svobody, ale i dobou kumulace nevyhnutelných ztrát ve všech aspektech“ (Vágnerová, 2007, s. 299).

1.3 Změny ve stáří

Stárnutí je procesem individuálním, spolu s probíhající, interindividuální variabilitou (každý člověk stárne do určité míry svým tempem). Tato variabilita, je daná nejen různou genetickou výbavou, ale také různými životními podmínkami, interakcemi s prostředím, odlišným zdravotním stavem i životním stylem (Mühlpachr, 2009, s. 22).

Je to přirozený jev, kterým se vyznačují všechny živé organismy a změny s tím související můžeme rozdělit do tří kategorií:

- FYZICKÉ
- PSYCHICKÉ
- SOCIÁLNÍ

Fyzické změny:

Stárnutí je přirozeným fyziologickým procesem, při kterém dochází k řadě změn postihujících organismus. Změny v oblasti fyzické se ve vzdělávání projevují především zhoršením odolnosti vůči nepříznivým a rušivým vlivům, úbytkem energie, snižováním senzorické kapacity (Španteková a Smékalová, 2015, s. 64).

Nejvýraznější změny pozorujeme u smyslových orgánů, mají vliv na rychlost učení. Nejčastěji je učení ovlivněno omezenou zrakovou či sluchovou funkčností, protože přes 85 procent učení se odehrává prostřednictvím zraku (Hartl, 1999, s. 112).

Mimovolní pohybová aktivita člověka, podléhá také věkovým změnám. Nejvýznamnější změnou je ubývání rychlosti pohybů, zpomaluje se psychomotorické tempo (celkové zpomalení seniora v chůzi, jemné motorice), ale také úroveň psychické (zhoršené vybavování, zpomalené tempo myšlení). Prodlužuje se reakční čas (může mít za následek zhoršení realizace složitějších činností jako psaní na počítači, ovládání telefonu, řízení motorových vozidel atd.) (Španteková a Smékalová, 2015, s. 64-65).

Psychické změny:

Přibývajícím věku provází také různé psychické změny, není to však pravidlo. Většinou dochází k celkovému zpomalování psychickým procesů, zhoršuje se pozornost i pamětní funkce. Zapomínání vlastních jmen se řadí k prvním projevům poruch paměti. Slábnutí paměti se nedostavuje v plné šíři a nepostihuje paměť rovnoměrně. *“Starý člověk zapomíná především nové, nedávno proběhlé události, zatímco například vzpomínky z mládí zůstávají často uchovány”* (Španteková a Smékalová, 2015, s. 65).

Psychické změny jsou ovlivněny životním stylem, nejlépe je vystihuje v oblasti kognitivních funkcí slovo ZPOMALENÍ.

Starý člověk hůře reaguje na změnu prostředí, změna pro něj bývá náročnější, potřebuje důvěru ke svým blízkým a klid.

Starší lidé si obtížněji osvojují učivo, které postrádá logické uspořádání a logickou strukturu (Španteková a Smékalová, 2015, s. 65).

Podezíravost a strach jedince z podvedení způsobuje snížená schopnost adaptace (Haškovcová, 2010, s. 149).

„Zásadní vliv na úroveň duševní svěžesti má především intelektuální aktivita jedince. Mozek se chová jako sval. Pokud je pravidelně trénován, podává vyšší výkon, jinak jeho výkonnost upadá. Pravidelná duševní činnost, kreativní přemýšlení a učení se novým věcem má na schopnost učit se podstatně větší vliv než biologický věk“ (Šerák, 2009, s. 190).

Sociální změny:

Odchodem do důchodu nastává u starších lidí izolovanost od společenského dění, jejich život probíhá převážně v soukromí, především ve vlastní rodině (Vágnerová, 2007, s. 350).

Ztrácí nejen prestiž, ale i potřebnost, dochází k výraznému poklesu příjmů. Naopak se objevuje nadbytek volného času.

U seniorů se často objevují pocity osamělosti a izolace, což může být způsobeno psychickým či fyzickým stavem nebo sociální situací. Mnohdy nastává období, kdy se starý člověk musí vyrovnat se změnou nebo úplnou ztrátou určitých sociálních rolí (Španteková a Smékalová, 2015, s. 70).

Spokojenost v manželství ve stáří spíše narůstá, manželský partner uspokojuje celou řadu psychických potřeb staršího člověka. Naopak onemocnění či dokonce ztráta partnera, znamená v tomto období jednu z nejvýznamnějších zátěží člověka. Vztahy seniorů s dospělými dětmi a vnuky bývají obvykle vyrovnané a stabilizované (Vágnerová, 2007, s. 397).

2 VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ

Vzdělávání je v seniorském období především dobrovolnou činností a jen senior rozhoduje, zda se bude vzdělávat a jen on sám si určuje dobu i obsah vzdělávání (Španteková a Smékalová, 2015, s. 72).

Vzdělávání seniorů je nezbytnou podmínkou pro orientaci seniorů v rychle se měnícím světě, nové informace poskytují seniorům možnost volby, jak být vyrovnanější a spokojenější a jak si uspořádat vlastní život (Španteková a Smékalová, 2015, s. 209).

Benešová (2014, s. 107) uvádí, že v roce 2012 bylo vzdělávání seniorů, hlavním bodem Evropského roku aktivního stárnutí a mezigeneračního dialogu, kde tato aktivita upozorňovala na to, že senioři mají právo na aktivní a nezávislý život.

2.1 Definice pojmů edukace, vzdělávání a vzdělání

Edukace

Edukace je ekvivalentem anglického slova education. Edukací označujeme souhrnně tradiční pojem výchovy a vzdělávání. Termín edukace je vhodnější pro jeho operativnost (dvouslovný termín je méně operativní), nevyděljuje v reálném procesu prolínající se složku výchovy a vzdělávání (Průcha, 2005, s. 66).

V kontextu vědeckého poznání a obecné reality se odborná terminologie mění a vyvíjí. Rozvoj pedagogické teorie a praxe, zkoumání procesů a vztahů andragogických systémů, vede k zavádění nových pojmů. Pedagogický a andragogický význam edukace zastřešuje všechny druhy formálního i neformálního vzdělávání včetně vzdělávání dospělých (Veteška, 2016, s. 78). Edukace v obecném významu vyjadřuje situace, kdy probíhá edukační proces a dochází k záměrnému i bezděčnému učení. Z pedagogického i andragogického hlediska se jedná o všechny druhy formálního i neformálního vzdělávání a to i vzdělávání dospělých (Průcha a Veteška, 2012, s. 85). Oblast edukace seniorů je velmi široká a netvoří žádný jednotný a vzájemně provázaný systém. Může mít charakter neprofesního všeobecného vzdělávání seniorů, stejně tak může jít taky o inovace odborných znalostí a dovedností (Španteková a Smékalová, 2015, s. 35-36).

Vzdělávání

Vzdělávání v odborném významu je to, co se označuje termínem edukace, procesem řízeného učení, vyučování v typicky edukačním prostředí (škola). Z hlediska společnosti je vzdělávání důležité k jejímu přežití a vývoji, pro udržitelnost a zdokonalování každé nové generace je důležité kontinuální vzdělávání. Důležitost celoživotního vzdělávání tedy proto zaujímá vysokou prioritu (Průcha a Veteška, 2012, s. 274).

V užším slova smyslu je vzdělávání procesem získávání, osvojování a rozvoje vědomostí, intelektuálních schopností, zručnosti a rozumové stránky. V širším pojetí potom dochází k přípravě člověka k tvorbě hodnot lidské společnosti a to formou trvalého procesu (Krystoň a Kuriková, 2015, s. 101-102).

Veteška (2008, s. 7) uvádí, že vzdělání je chápáno jako proces, ve kterém si jedinec osvojuje v rámci vyučování poznatky a činnosti, které přetváří vnitřním zpracováním na vědomosti a znalosti, dovednosti a návyky. Probíhá mezi vzdělavatelem a vzdělávaným (žák, student). Je součástí života každého jedince a je celoživotním procesem. Má různé etapy a podoby.

Vzdělání

Vzdělání je výsledek vzdělávání, sebevzdělávání a seberozvoje. Není přenositelné, je vnitřní kvalitou osobnosti (Beneš, 2014, s. 16).

Je souhrnem vědění (znalostí, dovedností, postojů a hodnotových orientací), jedinec je získává jako produkt vzdělávání. V průběhu života je obsah vzdělávání utvářen také na základě sebevzdělávání, celoživotního učení/vzdělávání. Z pedagogického hlediska se dělí vzdělání na všeobecné vzdělání a odborné vzdělání, dle profese poté, dělíme vzdělání na humanitní, lékařské, technické, umělecké aj. (Průcha a Veteška, 2012, s. 270).

Krystoň a Kuriková (2015, s. 101-102) uvádí, že vzdělání představuje v užším pojetí výsledek, konečný efekt získávání vědomostí, schopností, zručnosti a rozumové

stránky osobnosti. V širším pojetí představuje určitou zralost člověka, která se projevuje v řešení sociálních situací.

2.1.1 Kategorie celoživotního vzdělávání

Palán a Langer (2008) uvádí, že celoživotní učení je proces, na kterém se podílí lektor i účastník a oba se vzájemně ovlivňují. Vede to k formování osobnosti člověka, rozvoji jeho zájmů.

V evropské vzdělávací politice, pojem celoživotního učení vyjadřuje Memorandum (2001, s. 3) „*veškeré účelné formalizované i neformální činnosti, související s učením, které se průběžně realizují s cílem dosáhnout zdokonalení znalostí, dovedností a odborných předpokladů o celoživotním učení.*“

Bílá kniha (2001) je základním dokumentem české vzdělávací politiky. Vydalo ho Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

Celoživotní učení zahrnuje:

FORMÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ (školské)

NEFORMÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ (mimoškolní)

INFORMÁLNÍ UČENÍ (sebevzdělávání, nezáměrné učení se)

NEFORMÁLNÍ

Můžeme ho charakterizovat jako celoživotní aktivity, které se odehrávají jinde, než ve školském systému. Cíl neformálního vzdělávání spatřujeme v prohlubování vědomostí, znalostí a dovedností, které jsme získali během formálního vzdělávání. Odehrává se mimo formální vzdělávací systém a můžeme ho dělit na tři oblasti a to: profesní vzdělávání, občanské vzdělávání a zájmové. Vychází z dobrovolnosti, důležitá je vlastní aktivita jedince. Probíhá ve vzdělávacích zařízeních podniků, v organizacích zájmového vzdělávání, sportovního apod. vzdělávání. Realizace může probíhat prostřednictvím kurzů a seminářů. Nejčastěji se jedná o krátkodobé či dlouhodobé akce v rámci podnikového vzdělávání, ale i jazykové kurzy, osvětové kampaně apod. Může být zakončeno certifikátem, ale nevede

k získání státem daného uznatelného stupně vzdělání. Vystupuje zde edukátor v podobě lektora, instruktora, školitele.

FORMÁLNÍ

Formální vzdělávání, které je realizováno zpravidla ve školách, můžeme ho nazývat také vzděláním institucionálním. Probíhá zde návaznost stupňů školského systému. Po základní škole se v ČR jedná o středoškolské vzdělávání, toto může být zakončeno buď maturitní zkouškou, nebo výučním listem. Vysokoškolské vzdělávání, které je bakalářské, magisterské nebo doktorské. Při realizaci formálního vzdělávání se jedná o procesy učení záměrného, probíhá ve školách, vede k prokazatelně dosaženým úrovním vzdělání. Jsou vymezeny legislativou funkce, obsahy i cíle. Dále organizační formy a způsoby evaluace.

INFORMÁLNÍ UČENÍ

Informální učení je součástí každodenních situací života v rodině, v zaměstnání, ale i při sledování televize atd. Člověk touto formou učení získává poznatky nahodile, bezděčně. Je neúmyslné a není systematické, nerealizuje se v žádných institucích, je spontánní (Průcha, 2014, s. 21).

2.2 Vztah mezi pedagogikou, andragogikou a geragogikou

Jednotlivými fázemi lidského života se zabývají vědy o výchově a vzdělávání člověka.

V této práci se zaměřujeme na motivaci edukace seniorů, větší důraz budeme tedy dávat na pojmy andragogika a geragogika a budeme na ně nahlížet z pohledu více autorů.

PEDAGOGIKA

Pedagogika se zabývá jevy (procesy) vzdělávání v různých oblastech života společnosti. Neomezuje se tedy jen na vzdělávání ve škole a jen na děti a mládež, i když je to hlavní orientace pedagogiky, ale v současnosti se zabývá i ostatními jedinci

v průběhu života, tedy dospělými a seniory. Člení se na další disciplíny jako: obecná pedagogika, srovnávací pedagogika, didaktika, sociální pedagogika a další (Průcha a Veteška, 2012, s. 199). Například Jůva (2001, s. 19-20) dělí pedagogiku z pohledu žáka, dle obsahové náplně: na předškolní pedagogiku, školní pedagogiku, vysokoškolskou pedagogiku, andragogiku a gerontagogiku. Pedagogika je vědou o výchově a vzdělávání člověka a geragogice poskytuje poznatky o organizačních formách vzdělávání, technologiích učení, poznatků z didaktiky a dalších.

ANDRAGOGIKA

Objektem andragogiky je dospělý jedinec, předmětem andragogiky je edukační realita, kterou vytváří edukační procesy a v jejich rámci jsou začleněny subjekty:

- učící se jedinec (dospělý člověk)
- vzdělavatel dospělých - odborník realizující vzdělávání (Veteška, 2016, s. 28).

Andragogika vychází z filozofie, byla součástí pedagogiky a po značných nejasnostech v terminologickém vymezení, si po roce 1990 budovala metodologické základy a konstitovala se jako samostatná vědní disciplína, přičemž na definici pojmu a obsahové vymezení nebyly ještě koncem 20. století, jednotné názory (Veteška, 2016, s. 26).

Dle Průchy a Vetešky (2012, s. 33) je andragogika vědeckou disciplínou, která se zabývá procesy a souvislostmi učení a vzdělávání dospělých. Dospělý jedinec je objektem současné andragogiky. Edukační realita dospělých je předmětem andragogiky a to nejen intencionálním, ale i celoživotní vzdělávání (učení). Prosazuje praktický přínos díky řešení reálných problémů lidí. Má interdisciplinární charakter, neboť pro pochopení edukačních jevů čerpá jak z pedagogiky, tak z psychologie, sociologie, filozofie, ekonomie a dalších.

Andragogika je vědní a studijní obor zaměřený na veškeré aspekty vzdělávání a učení se dospělých. Existují rozdílné koncepce andragogiky. V našem pojetí je andragogika specifická součástí věd o výchově, vzdělávání a vyučování (Beneš, 2014, s. 11).

Palán (1997, s. 11) definuje andragogiku jako „vědu o výchově dospělých, vzdělávání dospělých a péči o dospělé, respektující všestranné zvláštnosti dospělé populace a zabývající se její personalizací, socializací a enkulturací.“ Řadí se k edukační realitě dospělých, která zahrnuje teoretickou, metodologickou a aplikační složku edukace dospělých, se specifiky jednotlivých vývojových etap člověka, na které se dívá komplexně. Pernamentní učení je tedy součástí života a práce. Poukazuje se na to, že andragogika díky řešení reálných problémů jedince prokazuje teoretický i praktický přínos.

Krystoň a Kariková (2015, s. 37) uvádí, že edukace dospělých je součástí procesu celoživotního učení se. Andragogika jako teorie edukace dospělých tento proces systematicky zkoumá a analyzuje. Balvín (2012, s. 201) charakterizuje andragogiku jako vědu o vedení dospělého člověka. Přičemž vedení se nevztahuje jen na kulturní a sociální oblast, ale i multikulturních i kulturních a pluralitních kompetencí.

GERAGOGIKA

V užším pojetí doplňuje geragogika dle Špantekové a Smékalové (2015, s. 18) svým způsobem vědy o výchově a rozšiřuje je. Pedagogika se zaměřuje na děti a dospívající, andragogika na dospělé a geragogika na seniory. Její ohraničení je obtížné. V širším pojetí se řadí k předmětům geragogiky i animace staršího člověka. Geragogiku je možné vymezit jako hraniční disciplínu mezi gerontologií a andragogikou a i když se primárně zabývá staršími a starými lidmi, je to relativně nová disciplína, která se obsahově i terminologicky vyvíjí a stále prochází procesem legitimizace. V literatuře se můžeme setkat s různými pojmy např.: gerontagogika, geragogika, geragogie, vzdělávací gerontologie, gerontologické vzdělávání, vzdělávání seniorů, eldergogy apod. (Španteková a Smékalová, 2015, s. 17-18).

Předmětem geragogiky je dle Livečky (1979, s. 26) „pojetí teorie výchovy a vzdělávání ke stáří a ve stáří.“ Jako subdisciplínu ji chápe i Beneš (2003, s. 120), kdy poukazuje na fázi po odchodu z aktivního pracovního života a možnosti jejího aktivního průběhu. Důležitý není věk, ale v závislosti se zdravotním stavem, charakteristika osobnosti.

Krystoň a Kariková (2015, s. 38) uvádí, že geragogika je nejmladší vědou o výchově a vzdělávání člověka, i když edukace seniorů, především její filozofické a sebevýchovné aspekty, sahají až do historie.

Geragogika je disciplínou edukologie a gerontologie a zabývá se metodikou a edukací lidí v seniorském věku. Je určena nejen starším lidem (seniorům), ale i ostatním, protože analyzuje procesy stárnutí, přirozené potřeby, zájmy, práva. Ukazuje na mezigenerační vztahy, a jak je můžeme vylepšovat. Můžeme tedy předmět geragogiky považovat za kulturně osvětovou práci se seniory a sociálně edukační práci (Határ, 2008, s. 19).

2.3 Edukace seniorů

V rychle se měnícím světě je edukace seniorů jednou z podmínek orientace s ním. Senioři dostávají prostřednictvím nových informací – jak si uspořádat vlastní život, jak být psychicky vyrovnanější a spokojenější. Edukace zlepšuje orientaci v životních situacích a zlepšuje schopnost se samostatně rozhodovat (Mühlpachr a Staniček, 2001, s. 28).

Vzdělávání je v seniorském období dobrovolnou činností a jen senior rozhoduje, zda se bude vzdělávat a sám si taky určuje obsah vzdělávání (Španteková a Smékalová, 2015, s. 72).

Efektivita výchovně vzdělávacího procesu je provázena množstvím faktorů. Můžeme konstatovat, že je determinována vnějšími a vnitřními faktory, což pro lektora, učitele představuje to, že musí počítat s rozdílnými podmínkami edukace na začátku a na konci edukačního procesu. Respektování specifik edukace seniorů v institucionalizovaném edukačním prostředí, potom vystupuje do popředí. Vytváří vhodné podmínky systémového přístupu a to:

- analýzou a identifikací vzdělávacích potřeb
- definováním cílů vzdělávání
- plánováním a modelováním vzdělávání
- realizací
- hodnocením a diagnózou (Krystoň a Kariková, 2015, s. 56-57).

Podle Šeráka (2009, s. 183) má vzdělávání seniorů společné znaky se zájmovým vzděláváním, ale odlišuje se určitými vlastnostmi, jako jsou motivy, cíle, dramaturgie apod. u osob v postproduktivním věku. Rovněž chybné je zařadit vzdělávání seniorů pouze do zájmového vzdělávání. Zvyšováním věku odchodu do důchodu, věkovou diskriminací apod., je důležité, aby se společnosti podařilo integrovat do pracovní sféry i seniory. Lidé v důchodovém věku, kteří jsou ekonomicky stále aktivní, potom budou aktualizovat nejen odborné znalosti a dovednosti, ale získávat případně i nové. Španteková a Smékalová (2015, s. 72) uvádí, že základním požadavkem vzdělávacích aktivit je schopnost jedince se učit a to ve všech věkových etapách, včetně stáří. Toto vzdělávání a učení se ve stáří má specifika jako rychlost, jistota, přesnost. Ztrátu rychlosti příjmu a zpracování informací dokáží senioři kompenzovat přesností a jistotou.

Zaměření edukačních je aktivit především na prevenci hrozících defektů, ale i jejich odstranění a kompenzaci. Udržení tělesných a intelektuálních sil je potom hlavním cílem tohoto působení. Nesmíme zapomenout na snahu o zajištění kvalitnějšího života, který hraje taktéž důležitou roli (Šerák, 2009, s. 189). Dle Palána (1999) hraje věk důležitou roli, co se týče lehkosti učení a době osvojení si nových poznatků, ale také zdůrazňuje, že i přes tento fakt se schopnost učit se u seniorů nesnižuje.

Výchova a vzdělávání je způsobem záměrného učení se a to po celou dobu fylogeneze a ontogeneze člověka. Z ontologického hlediska představuje učení celoživotní proces, kdy se člověk učí celý život, bez ohledu na věk. V praxi to ukazuje, že edukace v dospělosti je nevyhnutelná a je předmětem společenského zájmu (Krystoň a Karikova, 2015, s. 6-7).

Co se týče funkce edukace seniorů, rozlišuje Livečka (1976) funkci:

- preventivní: ta především ovlivňuje kvalitu života seniorů a proces stárnutí, výchovu
- anticipační: která souvisí s přípravou a rozhodováním o budoucí životní situaci
- rehabilitační: jež se týká udržení a rozvoje duševní aktivity seniora
- posilovací: tato funkce je považována za nejvýznamnější, posiluje sociální integraci seniorů a podporuje aktivní život (Španteková a Smékalová, 2015, s. 37).

Haškovcová (2010, s. 129) dělí funkce edukace zaměřené na osobnostní stránku účastníka vzdělávání na:

- vzdělávací: ve kterých získává poznatky, informace a zkušenosti
- kulturně-kultivační: kde dochází k rozvoji osobnosti v oblastech uměleckých
- sociálně psychologické: které se zaměřují na psychický rozvoj a sociální vztahy

Závažnost, perspektivu problematiky edukace seniorů, je třeba hledat v dynamice sociálně-ekonomických změn, které zapříčiňují změnu pohledu na způsob a kvalitu života seniorů (Krystoň a Kariková, 2015, s. 60).

Španteková a Smékalová (2015, s. 38) také uvádí, že edukační aktivity zvyšují adaptabilitu seniorů a pomáhají jim lépe zvládat změny technologické, komunikační, informační a stimulují aktivní život. To vše má pozitivní vliv na zdraví a zamezení sociálního vyloučení.

Čornaničová (1998, s. 68-69) uvádí vhodnost směřování vzdělávání ke všem seniorům a to bez ohledu na jejich věk, bydliště a vzdělání. Při plánování vzdělávání je důležité vnímat ho z pohledu celoživotního vzdělávání, dále vnímat rozdílnost populace seniorů spolu s jejími potřebami a zájmy.

2.4 Vzdělávání seniorů v České republice

Podíl seniorů v České republice se zvyšuje. Pozitivní vliv na prodloužování věku má mimo jiné zkvalitňující se zdravotní a sociální péče. Aktivní senioři se učí ovládat a využívat moderní technologie, sportují, učí se cizí jazyky, navštěvují vzdělávací kurzy.

Možnosti dnešních seniorů zapojit se do aktivního života a zůstat aktivními i v tomto věku, jsou velké. Při dostatečné motivaci aktivně využívají volný čas, limitem však někdy bývá nedostatek financí.

V České republice mají senioři možnost se účastnit vzdělávacích aktivit v těchto základních institucích:

- kluby seniorů
- akademie třetího věku
- univerzity třetího věku
- univerzity volného času

Do edukace seniorů se zapojují i instituce nabízející vzdělávací kurzy s charakterem osobního rozvoje, sebevzdělávání.

UNIVERZITY TŘETÍHO VĚKU (U3V):

Jsou nejvýznamnější edukační institucí pro seniory. První univerzitu třetího věku založil Pierre Vellase 1973 ve Francii. V České republice vznikla první univerzita třetího věku 1986, v Olomouci. V současné době mohou senioři studovat na U3V skoro na všech vysokých školách v ČR. U3V poskytují vzdělávání na vysokoškolské úrovni. Může je dělit na klasické univerzity, profesně orientované univerzity a smíšené univerzity. U3V se sdružují do Asociace univerzit třetího věku (AU3V). Založena byla v roce 1993, aby podporovala a iniciovala zakládání U3V na univerzitách v ČR. Od roku 1993, je taktéž členem AIUTA (Mezinárodní asociace univerzit třetího věku). Od roku 1995 sdružení EFOS (Evropská federace studentů seniorů). Od roku 1995 udržuje AU3V kontakt s centrálou pro všeobecné další vědecké vzdělávání univerzity v Ulme. Základní jednotkou je u výukových programů U3V kurz v délce jednoho semestru, obsahujíc nejméně 12 hodin výuky za přítomnosti učitele.

Formy výuky jsou: přednáška, seminář, teoretická cvičení/laboratoře

Obsahová náplň kurzů pro seniory je na odborné úrovni, jež odpovídá náplni bakalářských nebo magisterských přednášek.

AKADEMIE TŘETÍHO VĚKU (A3V):

Označujeme takto vzdělávací instituce se středně náročnou formou studia seniorů. Bývají v místech, kde se nenachází vysoké školy a pod záštitou různých institucí (kulturní domy, knihovny, střední školy). Většinou se jedná o jednorázové akce, kde jsou probírána témata. Obsahové zaměření se netýká jen samotného studia, ale i zájmových nebo pohybových aktivit. Vznik A3V se datuje do 80 let 20 století. Posluchačem A3V se může stát kdokoliv, nevyžaduje se úroveň dosaženého vzdělání, nejsou zde zkoušky, které ověřují získané znalosti a dovednosti.

UNIVERZITY VOLNÉHO ČASU:

Tyto univerzity představují formu systematického mezigeneračního zájmového vzdělávání. Organizovány, zřizovány jsou konkrétní vysokou školou. Nejsou věkově ohraničeny, může je navštívit kdokoliv starší 18 let, tedy je nejen pro seniory. Tato forma vzdělávání podporuje mezigenerační dialog. Klíčovou motivací bývá pro vzdělávání zájem o zvolený obor. První univerzita volného času vznikla v Praze.

VIRTUÁLNÍ UNIVERZITA TŘETÍHO VĚKU (VU3V):

Spojuje výhody distančního vzdělávání s podstatnými sociálními rysy prezenčních přednášek pro seniory. „Vzdělání přichází za seniory, nikoliv senioři za vzděláním.“

KLUBY seniorů:

Většinou se jedná o institucionalizované kulturně- výchovné zařízení, umožňující setkávání lidí podobného věku i zájmů. Edukační aktivity tu zpravidla mají jednorázový a zájmový charakter. Jedná se o přednášky, besedy, poznávací zájezdy, návštěvy divadla apod.

Další možností EDUKACE seniorů jsou:

KNIHOVNY, KULTURNÍ DOMY, SOUKROMÉ VZDĚLÁVACÍ AGENTURY, DOMY DĚTÍ A MLÁDEŽE (Španteková a Smékalová, 2015, s. 89-98).

3 MOTIVACE SENIORŮ KE VZDĚLÁVÁNÍ

Z pohledu psychologie uvádí Plháková (2004), že na motivaci můžeme nahlížet jako na příčinu určitého chování. Motivace toto chování zahajuje, dává mu směr a cíl, působí na sílu chování a chování taktéž ukončuje. Na seniorovi záleží, jakým způsobem se bude vzdělávat, zda do vzdělávacího procesu vstoupí a taky zda vytrvá do jeho konce, nebo ho ukončí dříve.

3.1 Definice motivace

Původ slova je v latině – *movere*, znamená hýbat. Základem motivace bývá úspěch nebo prospěch, kterým osoba získá. Jedná se o motivy.

Rabušicová, Rabušic (2008, s. 97) uvádí definici motivace jako „*zdroj, z něhož vychází naše jednání a jehož prostřednictvím lze toto jednání vysvětlit.*“

Motivy řídí chování. Mohou být vnitřní nebo vnější. Vnitřní je touha mého já, vnější jsou odrazem vnějších tlaků. Máme pět druhů vnitřních podnětů: potřeby, hodnoty, zájmy, zvyky, ideály (Rabušicová, Rabušic, 2008).

Proč se lidé chovají určitým způsobem, tj. tak jak se chovají?

Existují dva aspekty lidského chování:

- jak se člověk chová: problematika učení
- proč se tak člověk chová: problematika motivace

Motivace je tedy utváření psychologické příčiny chování. V širším významu by mohla znít jako proces, který determinuje zaměření, intenzitu a trvání chování.

Klíčová pro motivaci je potřeba. Potřeby dělíme na: biogenní potřeby a sociogenní potřeby.

Haškovcová (2012, s. 117) popisuje motivaci jako souhrn pohnutek, které jedince vybízí k činnosti, směřují ho k výkonu. Pokud jedinec naopak motiv nemá, zahálí a věnuje se aktivitám bez účelu. Jeden z projevů ztráty motivace u seniorů, jak uvádí Haškovcová, je když říkají „nemám pro co žít, nic nemá smysl.“

Klevetová (2008, s. 37) uvádí, že motivace je jedním z důležitých elementů proto, aby se zvýšil zájem o určitou činnost. Vše co děláme, má svůj motiv nebo důvod a vychází z potřeb, které cítíme v sobě uvnitř nás a jen my je můžeme uspokojit. Tyto potřeby nám dávají to, že jdeme dopředu a přemýšlíme o svých cílech a krocích.

Definice motivace i přes své nejednotné vyjádření pojmu, shodně ukazují na přítomnost motivu nebo pohnutky, jež je důvodem procesu motivace. Může být i potřebou. Výrost a Slaměník (2008, s. 150) uvádí, že potřebu můžeme charakterizovat jako nedostatek něčeho, tento nedostatek je pociťován subjektivně. Důležitou stránkou potřeby je potom prožívání, jako pocit strádání, určitého napětí nebo nelibosti.

Klasifikaci potřeb ukazuje Maslowova hierarchie potřeb. Je jednou z motivačních teorií.

Tuto teorii zformoval v roce 1954 Abraham Maslow, americký psycholog. Maslow poprvé vymezil pětistupňovou hierarchii potřeb. Hierarchii potřeb později ještě rozšířil o další stupně, na osmistupňovou. Vycházíme z Plhákové (2004, s. 369), kdy Maslow označuje potřeby prvních čtyř úrovní hierarchie jako DEFICITNÍ (D- potřeby). Tyto potřeby fungují na principu udržení vnitřní tělesné nebo psychické rovnováhy a dále e dělí ještě na nižší a vyšší. Vyšší potřeby označují potřebu lásky, uznání, sounáležitosti. Nižší potřeby zahrnují fyziologické potřeby, potřebu bezpečí. Uspokojování vyšších nedostatkových potřeb zajišťuje duševní pohodu a rozvoj osobnosti jedince. Pokud nejsou uspokojeny, pociťujeme je jako redukci napětí. Potřeby bytí (B- potřeby) nebo také METAMOTIVACI, označuje Maslow růstové potřeby (potřeba seberealizace). S jejich uspokojováním se intenzita snižuje nebo roste. Neuspokojení potřeb nižší úrovně potom vždy vítězí nad neuspokojenými potřebami vyšší úrovně.

Komplexní motivační teorii amerického psychologa Henryho Murraye, popisuje Plháková (2004, s. 365-366) tak, že Murray potřebu definuje jako sílu, organizující MYŠLENÍ, VNÍMÁNÍ a JEDNÁNÍ, s cílem neuspokojivou situaci změnit. Potřebu chápe jako synonymum PUDU a dělí ji na dvě skupiny:

- primární – viscerogenní
- sekundární – psychogenní

Sekundární potřeby jsou zakotveny v psychickém nebo povahovém uzpůsobení a to na základě činnosti mozku. Jejich vzorce tvoří podstatu osobnosti. Primární

potřeby jsou potom vytvářeny a uspokojovány fyziologickými procesy, které jsou periodické, např. potřeba kyslíku, vody, potravy.

3.2 Motivace seniorů k účasti na vzdělávání

Tak jako se mění a vyvíjí člověk, tak se mění i potřeby a motivace. Motivace je jedním z faktorů, který ovlivňuje rozhodnutí dalšího vzdělávání u seniorů. Dnešní společnost s sebou přináší pro vzdělávání seniorů mnoho výhod, ale vždy záleží na každém jedinci, jak tyto výhody a možnosti využije. Senioři se můžou účastnit velkého množství kurzů a dalších vzdělávacích aktivit, zapojit se do sportovních činností, spolků, aktivně se podílet na životě seniorů v blízkém okolí.

Konceptem sebepojetí a sebeurčení popisuje Knowles (1980, s. 47) motivaci dospělých, jako psychologický proces, důležitá je zde potřeba se něco naučit a snaha o stanovení cílů, kterých chceme dosáhnout. Čím vyšší je potřeba vzdělávat se (a my jsme přesvědčení o dosažení vlastních cílů), tím je vyšší jejich motivace k účasti na vzdělávacích aktivitách.

Motivační faktory se od sebe liší silou, motivační chování provází emoce (biologicky nebo sociálně podmíněny). Motivace hraje v otázkách edukace seniorů velkou roli, zda je senior ke vzdělávání adekvátně motivován a zainteresován (Španteková a Smékalová, 2015, s. 72).

Plháková (2004) uvádí, že z pohledu psychologie, je motivace příčinou určitého chování, která zahajuje chování, dává mu určitý směr a cíl, působí na sílu chování a toto chování usměrňuje. Na motivaci záleží, jakým způsobem bude vzdělávací proces probíhat. Zda do něj senior vstoupí, zda vytrvá do jeho konce, nebo ukončí vzdělávání dříve.

V psychologii je motivace vymezována jako příčina určitého chování, jež dává jedinci určitý směr nebo cíl. Určuje sílu chování, zahajuje chování a také určité chování ukončuje (Plháková, 2004). Beneš (2008, s. 90) udává, že měřítkem ke vzdělávání u seniorů je touha po sociálních kontaktech. Dále udává, že záleží na dosaženém vzdělání, jako druhu, zájmech, účasti na kulturním životě, na sociální aktivitě v rodině apod. (Beneš, 2014, s. 112).

Motivace seniorů v celoživotním vzdělávání je faktorem, který ovlivňuje jak účast na vzdělávání, tak výsledný efekt vzdělávání. Jedná se o souhrn vnějších a vnitřních faktorů ovlivňujících konání a prožívání života jednotlivců. Ve vyšším věku se objevuje hlavně motivace spojená s uspokojováním vyšších potřeb, s potřebou seberealizace. Můžeme říci, že se jedná hlavně o naplnění psychologických potřeb. Tyto potřeby souvisí s motivací k dalšímu životu, ale mají význam pro fyzické i psychické zdraví (Krystoň a Kariková, 2015, s. 103).

Šerák (2009, s. 193) udává, že vzdělání může být i koníčkem, protože se senioři snaží získat víc informací o tom, co je zajímavé. Důležitý je potom, tedy zájem seniora o pozitivní vztah k učení. Bez něj by další vzdělávání nemuselo začít a postrádalo smysl.

Šerák dále udává, že motivy starších lidí jsou rozmanité, od udržení psychické aktivity, sociální aktivity a integrace, udržování soběstačnosti, snížení pocitu osamění a uskutečnění dřívějších nenaplněných cílů. Vzdělávání je ovlivněno hlavně zkušenostmi a zájmy a snaží se věnovat oboru, který jedince zajímal již v minulosti, ale vývoj života nedovolil se tématu věnovat intenzivněji.

Španteková a Smékalová (2015, s. 75) uvádí, že mnohdy však dle zkušeností může mít senior spíše potřebu věnovat se něčemu novému, než ho provázelo celý život.

Podle Haškovcové (2012, s. 117), je motivace souhrn pohnutek k určité činnosti výjimkou. Senioři ztrácí motivaci, když nemají pro co žít a nic jim nedává smysl. Pokud člověk nemá motivaci, provozuje neúčelné aktivity.

Motivační vliv na vzdělávání z důvodu minulé zkušenosti se vzdělávací aktivitou a taky klesající motivaci účastnit se ve vyšším věku (vzdělávacích aktivit), byl ukázán na výzkumu Rabušicové, Rabušice (2008, s. 267), zaměřoval se na starší osoby (seniory) a to jako na určitou skupinu, (mající svá specifika) ve věku 50 – 65 let a zaměřoval se na zájem a motivaci k neformálnímu vzdělávání - (Vzdělávání dospělých 2005). Motivační faktory se od sebe odlišují silou, motivační chování provází emoce (buď biologicky, nebo sociálně podmíněné).

Schmidt (1997, s. 45) uvádí, že nejčastějším důvodem proč staří lidé studují, je fakt, aby si splnili své dávná přání. Zvýšili si sebevědomí nebo dali smysl svému životu.

3.3 Motivační fáze

Klevetová a Dlabalová (2008, s. 36) předkládají tři klíče k motivaci a zároveň upozorňují, na důležitost motivační fáze, významnost formulování cílů, posilování sebedůvěry seniorů, vyjádření účelu vzdělávání. To vše tvoří základ k motivaci.

Tři pilíře:

- Touha dosáhnout cíle: Je tato touha dostatečně velká?
- Důvěra ve vlastní schopnosti: Věří si, že to dokáže?
- Představa dosažené změny: Dokáže si představit sebe sama s dosaženou změnou?

Důležitá je angažovanost lektora, aby dokázal tyto tři faktory aplikovat v rámci tématu. Vycházíme přitom z upoutání pozornosti seniorů. Proto je důležitý samotný název lekce – aby dokázal zaujmout. Tzv. funkční libost je další z motivací, která se dá označit i jako radost z činnosti a v neposlední řadě i naděje na úspěch (Čáp, 1997, s. 187-188).

Mužík (1998, s. 10) popisuje důležitost toho, že motivace musí být součástí celého průběhu didaktického procesu (namotivovat, zaujmout a udržet pozornost předkládanému učivu).

Jaroslav Mužík (1998, s. 12) popisuje pyramidu motivace učení tak, že pro dospělé platí, že vzdělávání na základně pyramidy, znamená získávání: informací, formování vědomostí, dovedností a návyků. Důležité je potom zvýšení výkonnosti v rámci svého pracovního zařazení, následuje stupeň umožňující získání sociálních jistot a na vrcholu pyramidy je individuální užitek (sebevyměření, využívání svých potencialit).

Jak vyplývá z výše uvedeného, teoretická část této bakalářské práce je rozdělena do tří kapitol. V první kapitole vymezujeme pojmy související s problematikou stáří, zabýváme se pojmy senior, stáří, dotýkáme se změn provázejících stáří. Druhá kapitola je věnována vzdělávání seniorů, definuje základní pojmy edukace, popisuje formy vzdělávání a vymezuje vztah mezi vědami o výchově a vzdělávání, dle názorů autorů. Následně třetí kapitola se věnuje motivaci, popsána je jak definice motivace, tak motivační faktory seniorů ke vzdělávání a následně motivační fáze.

V návaznosti na tuto teoretickou část byla vypracována část praktická, zaměřená na motivaci v edukaci seniorů. Popisuje, jak jsou oslovení respondenti obeznámeni s problematikou vzdělávání, jak k ní přistupují a co je motivuje k dalšímu vzdělávání v tomto věku.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 PROJEKT VÝZKUMU

Na část teoretickou, která je i podkladem pro výzkum naší práce, navazuje praktická část. V teoretické části jsme se věnovali popisu pojmů senior, vzdělávání a motivace.

Cílem praktické části je verifikace poznatků, které jsme získali studiem odborné literatury, týkající se motivace v edukaci seniorů.

Podle metod andragogického výzkumu z pohledu autorů, kteří se tímto problémem zabývají, je prioritou k určení metod, rozpoznání co je předmětem a co cílem výzkumu. Teprve potom přistupujeme ke zvolení nejvhodnější metody pro daný výzkum (Průcha, 2014, s. 100).

Výzkum jako námět, popisuje Gavora (2010). Rozlišuje tři zdroje námětů:

- Odbornou literaturu
- Diskuzi s odborníky
- Vlastní zkušenost výzkumníka

Pro náš výzkum jsme si vybrali kvantitativní výzkum.

Průcha (2014, s. 105) konstatuje, že kvantitativní výzkum tvoří empirické analýzy jevů a procesů andragogické reality. Pro měření a vyhodnocování zkoumaných objektů se používají exaktní metody a nástroje.

V naší práci jsme si určili výzkumný problém:

Co motivuje seniory k účasti na dalším vzdělávání?

K tomuto výzkumnému problému jsme vytvořili výzkumné otázky:

VO 1: Jak souvisí sociodemografické faktory se zájmem o vzdělávání u seniorů?

VO 2: Jak ovlivňuje bydliště seniorů jejich motivaci ke vzdělávání?

VO 3: Jaký je vztah mezi dosaženým vzděláním a současnou mírou motivace?

VO 4: Jak ovlivňuje vzdělání možnost dalšího vzdělávání?

VO 5: Jaké motivy ke vzdělávání převládají?

4.1 Cíl výzkumu

Cílem této bakalářské práce je určení a definování sociodemografických faktorů, které v určitých věkových kategoriích seniorů, ovlivňují potřeby starších lidí ke vzdělávání a identifikovat hlavní motivy účastníků k vzdělávání. Zjistit co motivuje seniory k dalšímu vzdělávání a jak motivace ovlivňuje další vzdělávání.

4.2 Výběr výzkumného vzorku

Při výběru výzkumného vzorku jsme vycházeli z toho, že nás zajímá populace starších jedinců, seniorů. Zvolili jsme osoby na základě znaků společného souboru, tedy seniorů od věku 50 let a výše. Výzkumný vzorek jsme získali s dopomocí organizace Elpida. Tato organizace provozuje vzdělávací a kulturní centrum pro české seniory a pomáhá jim zůstat samostatnou, sebevědomou a respektovanou součástí společnosti.

4.3 Etapy výzkumu a použité metody

Během našeho výzkumu jsme použili etapu přípravnou a realizační, poté jsme přistoupili k analýze výsledků.

Přípravná etapa

Tato etapa trvala od března 2020 do dubna 2020. Během tohoto období jsme čerpali z odborné literatury, zaměřující se na kvantitativní výzkum. Z metod pro kvantitativní výzkum jsme zvolili dotazník. Dotazník jako frekventovaná metoda pro získávání dat v pedagogickém výzkumu uvádí i Chráska (2007, s. 163). Dále uvádí, že se jedná o soustavu otázek, které jsou pečlivě formulovány, promyšleně seřazeny a respondent na ně odpovídá písemně.

Jako výhody dotazníku uvádí Gavora (2010):

- velké množství respondentů za krátký čas

- anonymitu respondentů
- lehké vyhodnocení položek, které řadíme k uzavřeným otázkám
- výzkumník nemusí být přítomen, dotazník se dá poslat

Chráška (2007, s. 165-166) dále podle formy odpovědi, dotazníky dělí na otázky otevřené a uzavřené. Na otevřené otázky odpovídá sám respondent, určují pouze předmět a k němu se respondent vyjádří. Otázky uzavřené předkládají dotazovanému určitý počet připravených odpovědí. Uzavřené otázky se dále dělí podle počtu předkládaných odpovědí na dichotomické a polytomické. Polytomické otázky předkládají více než dvě odpovědi, u dichotomických otázek jsou jen dvě vzájemně se vylučující odpovědi.

Pro náš výzkum byla použita metoda kvantitativního empirického šetření, které jsme prováděli pomocí anonymního dotazníku. Respondentům byl odeslán odkaz na dotazník, tento jsme vytvořili pomocí stránek Survio s.r.o. V našem dotazníku byly použity otázky uzavřené dichotomické, dále polytomické a otevřené otázky.

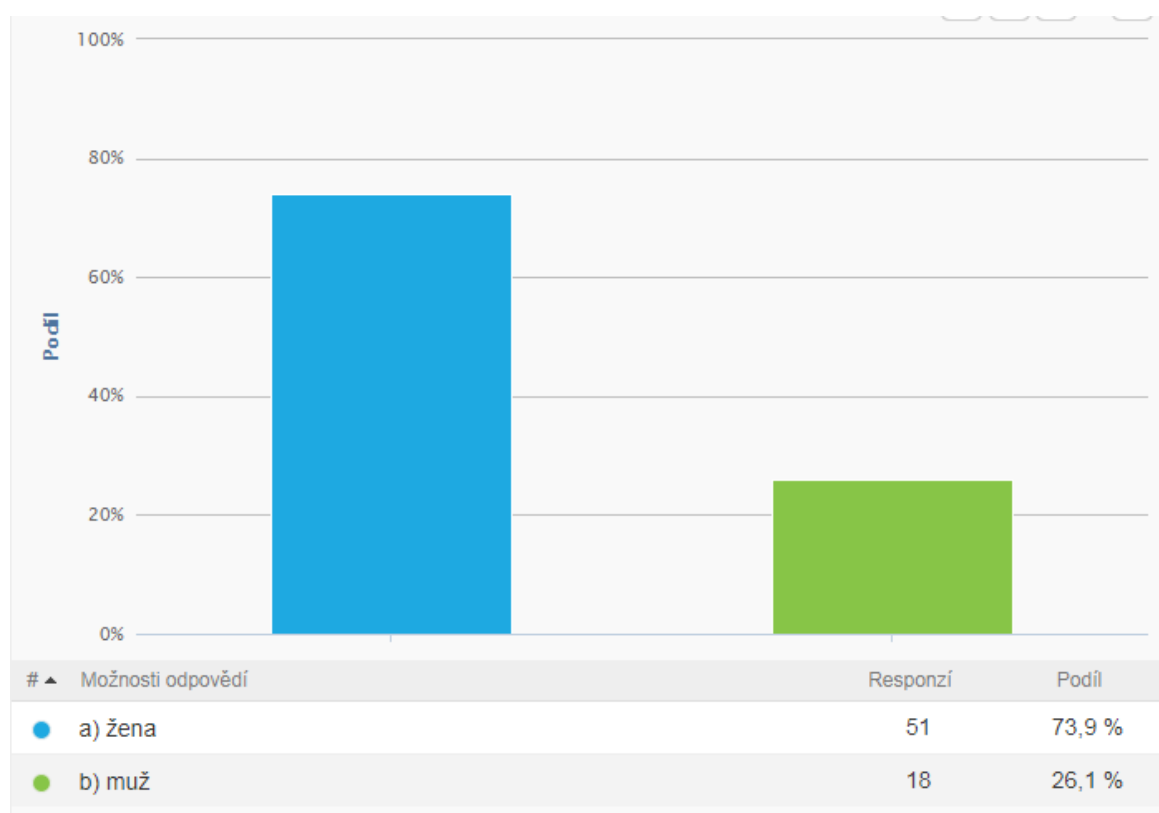
V přípravné etapě jsme provedli předvýzkum, kdy jsme oslovili 15 respondentů s žádostí o vyplnění dotazníku, tak abychom zjistili srozumitelnost otázek. Následně jsme dotazník odeslali 100 respondentům, vyplněných dotazníků se vrátilo 80 a z těchto bylo použito k našemu šetření 69 dotazníků, vzhledem k uvedeným zkušenostem s dalším vzděláváním seniorů. 69 dotazníků je tedy v našem výzkumu považováno za 100%. Pro vyhodnocení prováděného kvantitativního výzkumu, je použita metoda deskriptivní.

5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT VÝZKUMU

Tato kapitola se věnuje popisu získaných dat, jednotlivých odpovědí respondentů. Odpovědi jsou uspořádané dle pořadí v dotazníku, některé jsou znázorněny grafem a jiné tabulkou a následně popsány slovně.

5.1 Analýza získaných dat

Graf č.1 Jste žena / muž?

Zdroj vlastní výzkum

1. Charakteristika respondentů podle pohlaví

Jak je patrné z tabulky 1, ženy jsou ve zkoumaném vzorku zastoupeny v počtu 51, což je 73,9%, muži v počtu 18, to je 26,1%.

Tabulka 1 Pohlaví respondentů

Pohlaví respondentů	Absolutní četnost	Relativní četnost
žena	51	73,9%
muž	18	26,1%
celkem	69	100%

Zdroj vlastní výzkum

2. Charakteristika respondentů podle věku

Tabulka 2, rozděluje respondenty podle jejich věku. Skupinu s největším počtem respondentů tvoří skupina seniorů ve věku 61-70 let, to je 40,6%. Druhou nejpočetnější skupinou je skupina ve věku 56-60 let 24,6%, následuje věková kategorie 71-75 let a to 13,0%. Skupiny 50-55 let tj. 10,2%, věkové rozpětí 76-80 let 7,3% a nejméně zastoupenou věkovou skupinou v našem výzkumu tvoří senioři nad 81 a více let 4,3%.

Tabulka 2 Věk respondentů

Věk respondentů	Absolutní četnost	Relativní četnost
61-70let	28	40,6%
56-60 let	17	24,6%
71-75 let	9	13,0%
50-55 let	7	10,2%
76-80 let	5	7,3%
81 a více let	3	4,3%
celkem	69	100%

Zdroj vlastní výzkum

3. Charakteristika respondentů podle dosaženého vzdělání

Vliv dosaženého vzdělání na úroveň motivace seniorů k dalšímu vzdělávání, nejvíce zastoupenou skupinou v této odpovědi jsou starší lidé s úplným středoškolským vzděláním, tedy maturitou a to v počtu 37 tj. 53,6%. Dále následují senioři, kteří jsou vyučeni 15 a to v 21,7 %. Následují senioři s vysokoškolským vzděláním zastoupeni 12 odpověďmi s 17,5%. Nejméně zastoupené skupiny tvoří starší lidé s vyšším odborným vzděláním v počtu 4 odpovědi se 5,8% a základním vzděláním s 1 odpovědí tj. 1,4%.

Tabulka 3 Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů

Vzdělání respondentů	Absolutní četnost	Relativní četnost
Úplné střední s maturitou	37	53,6%
Střední bez maturity (vyučeni)	15	21,7%
Vysokoškolské vzdělání	12	17,5%
Vyšší odborné vzdělání	4	5,8%
Základní vzdělání	1	1,4%
celkem	69	100%

Zdroj vlastní výzkum

4. Charakteristika respondentů dle aktuálního rodinného stavu

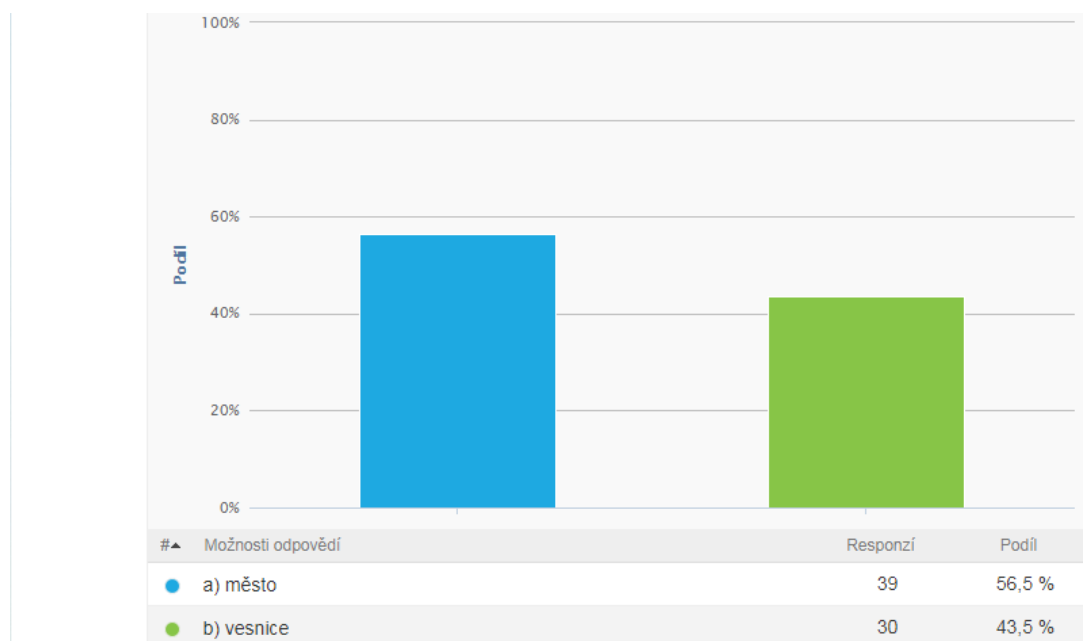
Ze zkoumaného vzorku tvoří nejvyšší počet respondentů, kteří jsou v manželském svazku, vdaná / ženatý a jsou zastoupeni 43 odpověďmi s 62,3%. Následuje skupina, která přišla o svého partnera vdovec/vdova v počtu 19 odpovědí tj. 27,6%. Rozvedení respondenti tvoří v našem výzkumu 5 odpovědí a 7,2%, nejmenší skupinou jsou poté svobodní v počtu 2 odpovědí a 2,9%.

Tabulka 4 Rodinný stav respondentů

Rodinný stav	Absolutní četnost	Relativní četnost
Vdaná / ženatý	43	62,3%
Vdova / vdovec	19	27,6%
Rozvedený / rozvedená	5	7,2%
Svobodný / svobodná	2	2,9%
celkem	69	100%

Zdroj vlastní výzkum

Graf č. 2 **Kde žijete?**

Zdroj vlastní výzkum

5. Charakteristika dle místa bydliště

Nejvíce respondentů našeho výzkumu pochází z města 39 odpovědí a 56,5%, v menším zastoupení jsou senioři žijící na vesnici, v počtu 30 odpovědí 43,5%.

Tabulka 5 Místo bydliště

Místo bydliště	Absolutní četnost	Relativní četnost
město	39	56,5%
vesnice	30	43,5%
celkem	69	100%

Zdroj vlastní výzkum

6. Počítačová gramotnost

Pracovat s informační technikou a počítačem ovládá v našem výzkumu 59 seniorů tedy 85,6%, zkušenosti s výpočetní technikou nemá 7 respondentů 10,1% a 3 senioři nedokáží zhodnotit úroveň znalostí v práci s informační technikou, představují 4,3%.

Tabulka 6 Práce s počítačem, informační technikou

Pracujete s počítačem, informační technikou?	Absolutní četnost	Relativní četnost
ano	59	85,6%
ne	7	10,1%
nevím	3	4,3%
celkem	69	100%

Zdroj vlastní výzkum

7. Možnost dalšího vzdělávání seniorů

O možnosti vzdělávání seniorů ví 52 respondentů tedy 75,4% odpovědí, naopak 17 seniorů uvádí, že o možnosti dalšího vzdělávání mají málo informací, v našem výzkumu tvoří 24,6%.

Tabulka 7 Znáte možnost dalšího vzdělávání seniorů?

Víte o možnosti dalšího vzdělávání?	Absolutní četnost	Relativní četnost
ano	52	75,4%
ne	17	24,6%
celkem	69	100%

Zdroj vlastní výzkum

8. Možnost dalšího vzdělávání znají převážně:

Na otázku č. 8, která souvisí s předešlou otázkou o povědomí možnosti dalšího vzdělávání, reaguje tato otázka s odpověďmi respondentů. 24 seniorů tedy 34,8% uvádí, že informace o možném vzdělávání mají z médií. Následuje odpověď 15 respondentů 21,7%, že o dalším vzdělávání se dověděli z webu, 9 odpovědí bylo z doslechu rodiny a tvoří 13%. Skupinu respondentů, kteří znají, možnost dalšího vzdělávání z doslechu od přátel, tvoří 10 odpovědí a 14,6% z našeho výzkumného vzorku.

Tabulka 8 Odkud znáte možnost dalšího vzdělávání

Pokud ano, kde?	Absolutní četnost	Relativní četnost
media	24	34,8%
Z webu	15	21,7%
Z práce	11	15,9%
Od přátel	10	14,6%
Z rodiny	9	13,0%
celkem	69	100%

Zdroj vlastní výzkum

9. Možnost edukace v blízkém okolí respondenta

Možnost vzdělávání v blízkém okolí bydliště respondentů uvádí 44 seniorů, tedy 63,8%. 25 seniorů v našem výzkumném vzorku uvádí, že nemají možnost se vzdělávat v blízkosti svého bydliště, tedy 36,2%.

Tabulka 9 Možnosti vzdělávání v okolí respondentů

Máte možnost vzdělávání ve Vašem okolí?	Absolutní četnost	Relativní četnost
ano	44	63,8%
ne	25	36,2%
celkem	69	100%

Zdroj vlastní výzkum

10. Dostatek informací k dalšímu vzdělávání

Charakterizuje tabulka č. 10, kdy odpověď ano uvedlo 35 seniorů, tvoří 50,7%. Odpověď ne uvedlo 34 respondentů tj. 49,3%.

Tabulka 20 Mají respondenti dostatek informací o vzdělávání?

Mají seniori dostatek informací o dalším vzdělávání?	Absolutní četnost	Relativní četnost
ano	35	50,7%
ne	34	49,3%
celkem	69	100%

Zdroj vlastní výzkum

11. Formy dalšího vzdělávání se účastnilo:

Na tuto otázku uvedlo 35 dotázaných seniorů odpověď ano, tvoří 50,7%, naopak 34 dotázaných seniorů uvádí, že nemá zkušenost s novými vzdělávacími aktivitami, představují 49,3%.

Tabulka 31 Zkušenost s účastí na dalším vzdělávání

Účastnil jste se již vzdělávacích aktivit	Absolutní četnost	Relativní četnost
ano	35	50,7%
ne	34	49,3%
celkem	69	100%

Zdroj vlastní výzkum

12. Charakteristika překážek v edukaci seniorů

Tato otázka souvisí opět s předešlou otázkou. Kdy vycházíme z toho, že respondenti nevyužívají nyní možnost účasti na dalších vzdělávacích aktivitách. Je tady dána možnost více vybraných odpovědí. Celkový počet odpovědí je 98 a tvoří 100%. Nejvíce zastoupenou skupinu tady tvoří odpovědi seniorů, že se již setkali s nějakou formou vzdělávacích aktivit a to v počtu 33 a tedy 33,7% respondentů. O tom, že neměli, informace o možnostech se dál vzdělávat uvádí 18 seniorů a 18,4%. Jako překážku ve vzdálenosti místa konání uvádí 16 respondentů 16,3%. Pro 12 seniorů je překážkou nedostatek času a tvoří 12,2% našeho výzkumu. 11 respondentů, tedy 11,3% dotázaných uvádí, že nemá dostatek financí k dalšímu studiu a jeden respondent uvádí jinou možnost zastoupenou odpovědí, že neví, jak by ho hodnotilo jeho okolí, tvoří 1,1%.

Tabulka 42 Překážky k dalšímu vzdělávání

V případě odpovědi NE, proč?	Absolutní četnost	Relativní četnost
Již jsem absolvoval/a kurz dalšího vzdělávání	33	33,7%
Neměl/a jsem informace o možnosti	18	18,4%
Místo možného vzdělávání - vzdálenost	16	16,3%
Nedostatek času	12	12,2%
Nedostatek financí	11	11,3%
Zdravotní důvody	7	7,0%
Jiná	1	1,1%
celkem	98	100%

Zdroj vlastní výzkum

13. Větší informovanost seniorů k dalšímu vzdělávání

Z následující tabulky je patrné, že 54 respondentů by uvítalo více informací k možnostem v další edukaci, tvoří 78,3%. Možnost ne uvedlo 15 dotázaných a tedy 21,7%.

Tabulka 53 Více informací o možnostech vzdělávání

Uvítali byste mít více informací o vzdělávání	Absolutní četnost	Relativní četnost
ano	54	78,3%
ne	15	21,7%
celkem	69	100%

Zdroj vlastní výzkum

14. Účast na vzdělávacích aktivitách v současnosti

27 dotázaných odpovědělo, že v současné době navštěvují nějakou formu vzdělávacích aktivit, tvoří 39,1% respondentů. V současné době nenavštěvuje žádnou vzdělávací akci 42 seniorů a tvoří 60,9% našeho výzkumu.

Tabulka 64 Účast respondentů na kurzech v současné době

Navštěvujete v současnosti vzdělávací kurzy	Absolutní četnost	Relativní četnost
ne	42	60,9%
ano	27	39,1%
celkem	69	100%

Zdroj vlastní výzkum

15. Charakteristika vzdělávacích aktivit

Tato otázka souvisí s předchozí otázkou. Kdy, pokud senioři odpověděli, že se účastní vzdělávacích aktivit, uvádí kterých. Zároveň umožňuje vyznačit víc možností, proto je východiskem 87 odpovědí a tvoří 100%. Nejvíce zastoupenou skupinou jsou však odpovědi, které uvádí, že v tuto chvíli nenavštěvují, žádné kurzy a to v počtu 42 odpovědí tedy celých

48,3 % dotázaných. Druhou skupinu tvoří respondenti, využívající vzdělávací kurzy v rámci univerzit třetího věku v počtu 17 odpovědí a 19,5%. Kluby aktivního stáří navštěvuje 9 dotázaných respondentů a tvoří 10,4% našeho výzkumu. 11 respondentů uvádí, že využívají vzdělávacích aktivit nabízených v rámci klubů důchodců, tvoří 12,6% a jako možnost vzdělávání formou e-learningu uvádí 8 seniorů to je 9,2% dotázaných.

Tabulka 75 Vzdělávací aktivity respondentů

Vzdělávací aktivity respondentů	Absolutní četnost	Relativní četnost
Nenavštěvují nyní žádné kurzy	42	48,3%
Vzdělávací kurzy v rámci UV3	17	19,5%
Kluby důchodců	11	12,6%
Kluby aktivního stáří	9	10,4%
e-learningové kurzy	8	9,2%
jiné	0	0,0%
Celkem odpovědí	87	100%

Zdroj vlastní výzkum

16. Charakteristika preferovaných oborů dalšího vzdělávání

Následující tabulka popisuje zájem respondentů o určitý obor studia. Rovněž tato otázka umožnila dotazovaným uvést více oblastí zájmů. Vycházíme tedy z počtu 122 odpovědí a tyto tvoří 100%. Nejvyšší zájem je o historii a psychologii, kdy o obor historie uvedlo zájem 21 respondentů a tvoří 17,2% dotázaných. O psychologii projevilo zájem 24 dotázaných a tvoří tak 19,7% respondentů. Dále uvádí 16 dotázaných seniorů zálibu v umění, rukodělných

činnostech 15 a tvoří 12,3% . 14 dotázaných v našem výzkumu odpovídá, že je zajímavá obor bylinkaření, zastoupeni jsou v 11,5%. 14 respondentů uvádí, že se zajímají o medicínu, tvoří 11,5% našeho výzkumu. Mezi obory s nejmenším ohlasem patří finance v počtu 11 odpovědí 9% a astronomie s 7 odpověďmi respondentů tj. 5,7%.

Tabulka 86 Preferované obory respondentů

Který obor dalšího vzdělávání Vás zajímá?	Absolutní četnost	Relativní četnost
psychologie	24	19,7%
historie	21	17,2%
umění	16	13,1%
Rukodělné činnosti	15	12,3%
medicína	14	11,5%
bylinkaření	14	11,5%
finance	11	9%
astronomie	7	5,7%
jiné	0	0%
Celkem odpovědí	122	100%

Zdroj vlastní výzkum

17. Hlavní důvody proč se senioři vzdělávají

Následující odpovědi reagují na potřebu toho, proč se dále senioři vzdělávají. Tato otázka umožňuje taktéž více odpovědí. Vycházíme tady z počtu odpovědí 157 a tento počet tvoří 100%. Nejvíce odpovědí je uvedených v souvislosti s touhou po získání nových informací, zastoupena je tato odpověď u 32 respondentů, tedy 20,4%. Jako kontakt s jinými lidmi uvádí 30 respondentů s 19,1% odpovědí. Následuje udržení psychické kondice v 15,3,5% a 24 odpověďmi. Vyplnění volného času uvádí 12,1% respondentů a touhu navázat na dosavadní studium uvádí 14 dotázaných tedy 8,9% respondentů. Dotázaní v počtu 10 respondentů uvádějí jako snahu být začleněn do společnosti a touhu po znalostech 9 dotázaných seniorů. Jako možnost, že nestuduje, uvádí 19 seniorů a tvoří tak 12,1% našeho výzkumu.

Tabulka 97 Hlavní důvody respondentů k dalšímu vzdělávání

Uveďte, prosím, hlavní důvody dalšího vzdělávání, pokud studujete	Absolutní četnost	Relativní četnost
Touha po získání nových informací	32	20,4%
Touha být v kontaktu s jinými lidmi	30	19,1%
Udržení psychické kondice	24	15,3%
Touha navazovat na dosavadní studium	14	8,9%
Vyplnění volného času	19	12,1%
Snaha být začleněn do společnosti	10	6,4%
Touha po znalostech	9	5,7%
nestudují	19	12,1%
jiné	0	0%
Celkem odpovědí	157	100%

Zdroj vlastní výzkum

18. Důvody a motivy, proč se dále vzdělávat

V následující tabulce máme zaznamenány odpovědi proč se dále účastnit vzdělávacích aktivit. Nejvyšší zastoupenou skupinu tvoří odpovědi jako touha po získání nových

informací a to v počtu 26,5% a 44 odpověďmi. Dále následuje odpověď touha být v kontaktu s jinými lidmi, 21,1% a 35 respondentů. Udržení psychické kondice uvádí 26 odpovědí našeho výzkumu, tedy 15,6% a 21 dotazovaných respondentů uvádí, že chtějí navázat na dosavadní studium tvoří 12,7%. Vyplnit studiem volný čas uvádí 19 respondentů, tj. 11,4%. Jako snahu začlenění do společnosti uvádí tuto možnost 10 dotázaných, 6,1%. Naopak 11 respondentů uvádí, že už neuvažuje o možnosti dalšího vzdělávání.

Tabulka 108 Důvody proč navštěvovat kurzy

Jaké máte důvody, proč začít navštěvovat vzdělávací kurzy	Absolutní četnost	Relativní četnost
Touha po získávání nových informací	44	26,5%
Touha být v kontaktu s jinými lidmi	35	21,1%
Udržení psychické kondice	26	15,6%
Touha navazovat na dosavadní studium	21	12,7%
Vyplnění volného času	19	11,4%
Snaha být začleněn do společnosti	10	6,1 %
Neuvažuji o studiu	11	6,6%
jiné	0	0 %
Celkem odpovědí	166	100%

Zdroj vlastní výzkum

19. Studium jako zásadní změna v životě:

16% dotázaných respondentů vnímá studium jako změnu v životě, pro 38 dotázaných nepředstavuje další studium žádnou zásadní změnu v životě, tvoří 55,1% našeho výzkumu. Jako možnost nevím, uvádí 15 respondentů, tedy 21,7% dotázaných.

Tabulka 119 Znamená studium zásadní změnu v životě?

Znamenalo by zahájení studia změnu ve Vašem životě	Absolutní četnost	Relativní četnost
ne	38	55,1%
ano	16	23,2%
nevím	15	21,7%
Celkem	69	100%

Zdroj vlastní výzkum

20. Uplatnění poznatků ze studia v životě

Z této tabulky je patrné, že 29 dotázaných nevidí možnost uplatnění svých nových poznatků v reálném životě, tvoří skupinu 42%. Naopak 24 dotázaných respondentů uvádí, že vidí možnost uplatnění získaných informací, poznatků v životě, jedná se o skupinu 34,8%. Jako možnost nevím odpovídá 16 seniorů a tvoří 23,2% z našeho výzkumu.

Tabulka 20 Uplatnění získaných vědomostí v životě

Uplatníte poznatky z kurzu v dalším životě ?	Absolutní četnost	Relativní četnost
ne	29	42%
ano	24	34,8%
nevím	16	23,2%
celkem	69	100%

Zdroj vlastní výzkum

21. Jaká forma vzdělávání je pro dotázané přijatelnější

Z následující tabulky je patrné, že nejvíce preferovaná je ústní přednáška, tuto možnost uvedlo 31 dotázaných tedy 44,9%. Přednášku s prezentací uvádí jako typ vzdělávání 26,2% a debatu s odborníkem by uvítalo 17,4% dotázaných respondentů. Možnost exkurze by využilo 5 dotázaných seniorů a jako možnost jinou uvedli 3 respondenti, ti uvádí, že neuvažují o studiu, tvoří 4,3% dotázaných v našem výzkumu.

Tabulka 21 Preferovaná forma vzdělávání

Jaký typ vzdělávání preferujete?	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ústní přednáška	31	44,9%
Přednáška s prezentací	18	26,2%
Debata s odborníkem	12	17,4%
exkurze	5	7,2%
jiné	3	4,3%
celkem	69	100%

Zdroj vlastní výzkum

5.2 Interpretace dat

Výzkumný soubor pro tento kvantitativní výzkum činil 69 respondentů. Z tohoto množství bylo 51 žen a 18 mužů. Z pohledu motivace k dalšímu vzdělávání, můžeme z našeho výzkumu, tedy usoudit větší angažovanost žen.

Nejpočetnější věkovou skupinou byli senioři ve věkovém zastoupení 61-70 let. Výsledek našeho šetření přinesl zjištění, že na vzdělávacích aktivitách převažuje účast v 73,9% žen, nad 26,1% mužů. Tento fakt potvrzuje například i Šerák (2009, s. 131) který uvádí, že typické pro vzdělávací aktivity, je převaha ženského osazenstva. Je možné vycházet z předpokladu, že ženy projevují větší míru motivace k dalšímu vzdělávání.

Jaká je souvislost sociodemografických faktorů se zájmem o vzdělání u seniorů? Spatřujeme, co se týče věkového zařazení, že v dalším vzdělávání seniorů, převažuje skupina lidí ve věkovém rozmezí 61-70 let, 40,6% a následuje 56-60 let a to 24,6%. U věkové kategorie 56-60 let můžeme zmínit fakt, že i když se nejedná přímo o seniorskou skupinu, ale kterou charakterizuje např. František Tvaroh jako období přípravy na stáří a řadí sem věkové rozmezí 45-59 let (Španteková a Smékalová, 2015, s. 48) je v našem výzkumu uváděno jako 10,2% dotazovaných respondentů, u kterých můžeme říct, že je ovlivňuje motivace zůstat prostřednictvím vzdělávacích aktivit, co nejdéle v pracovním procesu. Největší participaci má tedy, jak z výsledků vyplývá, věková kategorie v rozmezí 61-70 let a to v 40,6%. Tito senioři právě dosáhli na důchodový věk a můžeme, vzhledem k výsledkům našeho šetření, ukázat na fakt, že motivace vzdělávání u této skupiny převažuje. Šerák (2009, s. 132) uvádí, že jako nejkritičtější faktorem edukačních aktivit, je dosažené vzdělání jedince. Lze tedy na tuto skutečnost pohlížet jako, že existují přímé úměry dosaženého vzdělání a účasti na dalším vzdělávání. Můžeme tedy konstatovat, že lidé s nižším vzděláním jsou zaměřeni spíše na materiální hodnoty, lidé s vyšším vzděláním se naopak více sebeprosazují. Platí tedy, že čím vyšší je vzdělání jedince, tím častěji se účastní edukačních aktivit a odpovídáme si na naši **VO 3 Jaký je vztah mezi dosaženým vzděláním a současnou mírou motivace?**

V našem výzkumu tento stav popisuje výsledek, kdy se vzdělávacích aktivit účastní 53,6% respondentů s úplným středoškolským vzděláním. Tuto skutečnost potvrzuje i Beneš (2014, s. 112), který uvádí, že jedním z klíčových předpokladů účasti jedinců na dalším vzdělávání, je dosažené vzdělání. Můžeme tedy konstatovat, že lidé, kteří během svého života dosáhli vyššího vzdělání, jsou, dle výsledků našeho šetření více motivováni k dalšímu vzdělávání.

Další sociodemografické hledisko se dívá na vztah stavu (manželství) a edukace. Z hlediska rodinného stavu jsou nejčastějšími účastníky edukace, vdané ženy. Zastupují v našem výzkumu 62,3%. Druhou skupinu tvoří ovdovělí v poměru 27,6%. Nejmenší skupinou jsou svobodní respondenti a to 2,9%. Možným předpokladem motivace skupiny ovdovělých dotazovaných, může z našeho výzkumu vyplynout, že lidé, kteří jsou sami nebo pocítili ztrátu partnera, vyhledávají více sociálních kontaktů.

Na otázku **VO 2 Jak ovlivňuje bydliště seniorů jejich motivaci ke vzdělávání?** Můžeme z našeho výzkumu usoudit, jak bydliště seniorů ovlivňuje jejich motivaci, dle našich zjištění

uvádíme, že 56,5% dotázaných žije ve městě a 43,5% dotázaných žije na vesnici. Můžeme se domnívat, že uvedené bydliště ve městě, může souviset s větší nabídkou vzdělávacích aktivit, kdy právě převažuje větší koncentrace těchto činností, ve městě a může to mít na motivaci podstatný vliv.

O možnosti dalšího vzdělávání seniorů je obeznámena většina respondentů. Tvoří ji 75,4% dotázaných a jedná se o pozitivní zjištění. Analýzou otázek bylo zjištěno, že se větší část seniorů dověděla o možnosti vzdělávacích aktivit z médií, představují v našem šetření 34,8% a webu 21,7% dotazovaných. Můžeme tím naznačit určitou paralelu vztahu vzdělávání a získávání informací. 13,0% seniorů využilo informací od rodinných příslušníků.

Zda je, v okolí bydliště, dotazovaných, nabídka vzdělávacích aktivit dostatečná a zda se vyskytuje, odpovědělo kladně 63,8% respondentů a můžeme tedy usuzovat, že se jedná o zájem, jako motivační faktor k edukaci seniorů. Rovněž zvýšený zájem o informovanost o možných vzdělávacích aktivit by uvítalo 50,7% seniorů, kteří uvádí, že by uvítali více informací o možnosti edukace.

50,7% dotázaných respondentů rovněž uvádí, že se účastní nebo účastnilo nějaké formy vzdělávání. Tato odpověď koresponduje i se zjištěním v další otázce, kdy 50,7% dotázaných seniorů uvádí, že již absolvovalo nějakou formu vzdělávací aktivity. Naopak, jako nejčastější důvod proč se seniori v našem šetření neúčastní dalšího vzdělávání, uvádí 18,4% dotazovaných, že nemají dostatek informací a 16,3% poukazuje na vzdálenost místa a zhoršenou dojezdovou přístupnost. Poměrně malou skupinu zastoupenou 12,2% dotazovaných, tvoří odpovědi související s nedostatkem času. Můžeme tedy usuzovat, že motivační faktor z pohledu zájmů je dle našeho šetření značný. Četnost bariér je ve vzdělávání seniorů značně rozdílná. Jako zdravotní důvody uvádí 7,1% dotazovaných, nedostatek financí potom 11,3% seniorů. Je zde zastoupena i odpověď 1,1%, kdy dotazovaný uvádí v otevřené odpovědi, že neví, jak by na skutečnost studia reagovalo jeho nejbližší okolí.

78,3% dotazovaných seniorů v naší studii uvádí, že by uvítalo více informací o edukaci a můžeme tedy usuzovat, že motivační faktor zájmu je převažující. Poněkud odlišný pohled nám udává šetření, kdy od dotazovaných zjišťujeme, zda se účastní nějaké formy vzdělávání. Tady převážná část respondentů uvádí, že nikoliv a to 49,3% a souvisí s touto odpovědí i další zjištění, že 60,9% dotazovaných nenavštěvuje nyní žádné kurzy. Z nabízených možností aktivit využívá 19,5% kurzů v rámci univerzit třetího věku, 12,6% respondentů

navštěvuje kluby důchodců a aktivity jimi pořádané, 10,4% seniorů našeho šetření, využívá edukace v rámci klubů aktivního stáří. Pouze 9,2% dotázaných uvádí možnost samostudia prostřednictvím e-learningových kurzů.

Motivaci jako zaměření aktivit, jež oslovují respondenty, nacházíme v dotazu zaměřeném na oblast zájmů seniorů. V této otázce bylo možné uvést více odpovědí a převažujícím zájmem výzkumného vzorku patří oblast historie s 17,2% odpovědí. Následuje psychologie s 19,7%, umění 13,1%. Objevuje se zde také projevený zájem o rukodělné činnosti v zastoupení 12,3%. Protože se jedná o otázku s výběrem více možností, sledovanému vzorku nemusí odpovídat celkový součet reakcí. Jednu z oblastí, která je nejméně zastoupena, je oblast financí 9% a astronomie 5,7% dotázaných. Dotýkáme se tímto zjištěním naší VO 5, kde se ptáme, **jaké motivy ke vzdělávání převládají?**

Na motivační důvody můžeme nahlížet v otázce 17, kdy šetřením zjišťujeme hlavní důvody vzdělávání. Můžeme předpokládat, že motivy ke vzdělávání seniorů, vychází z vnitřních potřeb, které můžeme uspokojit typem vzdělávacích aktivit, vhodných pro jednotlivé seniory Schmidt (1997, s. 45) uvádí, že nejčastějším důvodem studia starších lidí, je splnění si dávných přání, zvýšení sebevědomí a najít smyslu života.

V našem případě vyplývá z dotazníkového šetření, že 19,1% dotazovaných seniorů uvádí jako důvod edukace, touhu být v kontaktu s jinými lidmi, 15,3% uvádí, že si chtějí udržet psychickou kondici. Tato položka obsahovala možnost více odpovědí, proto je zde větší procento zastoupení. 12,1% dotazovaných uvádí, že si studiem vyplňují volný čas.

Obdobně reagují dotazovaní v další dotazníkové položce, týkající se možnosti studia a důvodů, proč by studium zahájili nebo se mu věnovali. 26,5% zde uvádí jako důvod touhu po získávání nových informací, 21,1% touhu být v kontaktu s ostatními lidmi. Pozitivní stránku vzdělávání, spatřuje 15,6% dotázaných v udržení dobré psychické kondice, stejně 12,7 procenta dotázaných potom spatřuje důvod v návaznosti na studium a vyplnění volného času. 6,1 % respondentů uvádí, že by se studiem chtěli začlenit do společnosti. Můžeme tedy předpokládat, že největší motivací seniorů je vzdělávání a převažuje nad motivací být v sociálním kontaktu s dalšími seniory. Potvrzuje to, že snaha získat nové poznatky je na prvním místě, nicméně i jiné motivační faktory mají své zastoupení. Šerák (2009, s. 194) uvádí, že motivy seniorů ke vzdělávání mohou být různé a mohou vycházet ze snahy o udržení psychické a sociální aktivity, snížení pocitu osamocení, naplnění osobních zájmů, sociální interakce či uskutečnění toho, co doposud nestihli.

Zásadní změnu v životě spatřuje 23,2% dotázaných, v zahájení studia. Naopak většina dotázaných uvedlo, že studium jako změnu nepocítuje a tvoří 55,1%. 21,7% nedokáže tuto skutečnost zhodnotit a definovat.

Další dotazníková položka označující uplatnění získaných poznatků ze studia či kurzů v dalším životě, poukazuje v našem šetření na to, že 42% dotazovaných seniorů neočekává využití získaných poznatků v běžném životě, 34,8% uvádí, že poznatky využije a 23,2% nedokáže tuto situaci posoudit.

Největší motivaci, spatřují respondenti našeho dotazníkového šetření u vzdělávacích forem, v podání ústní přednášky a to 44,9%, dále potom přednášky s prezentací s 26,2%, debatou s odborníkem 17,4%. Exkurze oslovily 7,2% dotázaných seniorů.

5. 3 Shrnutí výsledků a diskuze

Hlavním cílem našeho výzkumu bylo zjistit, jak motivace ovlivňuje edukaci seniorů. Z tohoto výzkumu vyplynulo, že se většina námi oslovených seniorů, s nějakou formou vzdělávání již setkala a využívá ho. Stejně, jako většina autorů, uváděných v teoretické části naší práce, spatřujeme v našem výzkumu skutečnost důležitosti vzdělávání seniorů. Dle šetření jsme se ujistili, že senioři samotní, ke vzdělávání přistupují s velkým důrazem a důležitostmi. Šetření ukázalo větší angažovanost v edukaci u žen a věkové skupiny 61-70 let.

Další vzdělávání, dle našeho výzkumu, může být motivačním faktorem a to podle rozdílu respondentů se středoškolským vzděláním a vzděláním základním. Toto východisko vidíme např. u Šeráka (2009).

Náš výzkum směřoval ke zjištění, zda se senioři účastní dalšího vzdělávání a jak jejich motivace toto vzdělávání ovlivňuje. V našem výzkumu uvádí převážná část seniorů, touhu po získávání nových informací. Další nejčastější odpovědí, je uváděna odpověď: zůstat v kontaktu s ostatními lidmi a udržení dobré psychické kondice. Tato skutečnost z našeho šetření vypovídá o potřebě smysluplně trávit volný čas a potřebu se i nadále vzdělávat.

Nejčastější formou vzdělávání u seniorů je uváděna aktivita v rámci univerzit třetího věku a přednost dávají přednášce. Pokud si mají vybrat ze svých zájmů, dávají současní senioři, dle

našeho dotazníku, přednost psychologii a historii, před informacemi z oblasti financí a astronomie. Velmi oblíbené jsou i rukodělné činnosti v rámci kurzů aktivního stáří.

Studium jako naplnění touhy o nových informacích a zkušenostech, ale taky kontaktu s vrstevníky, spatřují senioři i přestože, jak vyplynulo z našeho výzkumu, neuplatní v převážné většině respondentů, získané nové informace, v běžném životě. Tato práce mapuje možnosti edukace seniorů, jak k ní senioři přistupují. Významným motivačním faktorem seniorů, je z naší studie získávání nových poznatků a udržení dobré psychické kondice. Velmi oblíbená je ústní přednáška a pozitivní je i skutečnost, že nabídka možnosti dalšího vzdělávání starších lidí, je v naší studii, uváděna jako dostatečná, i když informovanost o jednotlivých kurzech by mohla být intenzivnější.

ZÁVĚR

Vzhledem k demografickému vývoji společnosti, je důležité dávat zájmy seniorů do popředí. Podporovat je a umožňovat jim další vzdělávání, které může sloužit i jako nástroj určitého pochopení doby a změn, vyvíjejí se společností. Důležitost otázky motivace, vychází především ze seniora samotného, jen on sám určí, jak k těmto možnostem přistoupí a jak je uchopí. Vzdělávání je celoživotním procesem a díky edukaci v seniorském věku, může být stáří prožité v důstojnosti, může uskutečňovat dlouho odkládané cíle, může být partnerem produktivního věku a doplňovat ho. Tak, abychom se nemuseli stáří obávat, ale aby završilo životní etapu důstojným a plnohodnotně prožitým seniery.

Proto problematika týkající se vzdělávání seniorů, má v dnešní době velký význam. V naší práci jsme objasnili pojmy senior, edukace a motivace a vycházeli jsme z názorů autorů, zabývajících se tímto tématem. Výsledky našeho výzkumu ukázaly skutečnost, že i senioři mají stále potřebu se vzdělávat, získávat nové informace a zkušenosti. Důležitým prvkem vzdělávání je motivace, kterou můžeme označit jako hnací motor v edukaci seniorů. Dospěli jsme k názoru, že motivace je důležitým faktorem vzdělávání seniorů a udává směr kam a jak, bude senior v této životní etapě, dále směřovat.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BENEŠ, Milan. *Úvod do andragogiky*. Dotisk. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2003. ISBN 80-7184-542-6.

BENEŠ, Milan. *Andragogika*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014, 176 s.

BENEŠ, Milan. *Andragogika*. Praha: Grada, 2008. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2580-2.

BENEŠOVÁ, Dana. *Gerontopedagogika: vybrané kapitoly*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2014, 136 s. ISBN 978-80-7452-039-6.

ČORNANIČOVÁ, Rozália. *Revitalizácia kulturného života v miestnych a regionálnych podmienkach*. Bratislava: NOC 2005. ISBN 80-7121-255-5.

ČORNANIČOVÁ, Rozalia. *Edukácia seniorov: vznik, rozvoj, podnety pre geragogiku*. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského, 1998, 156 s. ISBN 80-223-1206-1.

HARTL, Pavel. *Kompendium pedagogické psychologie dospělých*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-841-7.

HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*. Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl. Praha: Havlíček Brain Team, 2010, 365 s. ISBN 978-80-87109-19-9.

HATÁR, Ctibor, *Vybrané kapitoly z teorie a metodiky edukacie seniorov*. Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2014. ISBN 978-80-558-0666-2.

GAVORA, Peter a kol. 2010. *Elektronická učebnica pedagogického výskumu* (online).

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4.

JAROŠEVSKÁ, Elena, Radek Roule, Svatava Bartošková, Anna Frýdlová, Tereza Medková, Alena Siegelová a Jana Štindlová. *Vzdělávání seniorů s kognitivní poruchou v zařízeních sociální péče (vybrané aspekty)*. In: KRYSTOŇ, Miroslav, Michal ŠERÁK a Łukasz TOMCZYK, eds. *Nové trendy ve vzdělávání seniorů: [Česko-polsko-slovenské studie z andragogiky a sociální gerontologie] = Nowe trendy w edukacji seniorów: [Czesko-Polsko-Słowackie studia z zakresu andragogiki i gerontologii społecznej]*. Banská Bystrica: Asociace institucí vzdělávání dospělých ČR, 2014. ISBN 978-80-904531-8-0..

JUVA, Vladimír. *Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2001, ISBN 80-85931-95-8.

KLEVETOVÁ, Dana a Irena DLABALOVÁ, *Motivační prvky při práci se seniory*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008, 202 s. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-2169-9.

KALVACH, Zdeněk. *Úvod do gerontologie a geriatrie: integrovaný text pro interdisciplinární studium*. Gerontologie obecná a aplikovaná. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-366-0

KNOWLES, Malcolm S. *The modern practice of adult education: from pedagogy to andragogy* [online]. Chicago: Follett Pub, c1980 [vid. 2019-06-12]. ISBN 978- 069-5814-724. Dostupné z: <https://pdfs.semanticscholar.org/8948/296248bbf58415cbd21b36a3e4b37b9c08b1.pdf>

KRYSTOŇ, Miroslav a Soňa KARIKOVÁ. *Vzdelávanie seniorov Andragogické, geragogické a psychologické východiská*. Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2015. ISBN 978-80-557-0897-3.

LIVEČKA, Emil. *Úvod do gerontopedagogiky*. Praha: Ústav školských informací při ministerstvu školství ČSR, 1979. Výchova a vzdělávání dospělých. ISBN 80-210-3345-2.

MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004. ISBN 978-80-210-5029-7.

PALÁN, Zdeněk a Tomáš LANGER. *Základy andragogiky*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2008. ISBN 978-80-86723-58-7. 15.

PALÁN, Zdeněk a Ladislav RÝZNAR. *Vzdělávání dospělých a Evropa*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2000. ISBN 80-7041-879-6.

PALÁN, Zdeněk. *Lidské zdroje: výkladový slovník*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2002. ISBN 80-200-0950-7.

PRŮCHA, Jan. *Andragogický výzkum*. Praha: Grada, 2014. Pedagogika. ISBN 978-80-247-5232-7.

PLHÁKOVÁ, Alena. *Učebnice obecné psychologie*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2004, 472 s. ISBN 80-200-1086-6.

PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. *Andragogický slovník*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3960-1.

RABUŠICOVÁ, Milada a Ladislav RABUŠIC. *Učíme se po celý život?: o vzdělávání dospělých v České republice*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4779-2.

MUŽÍK, Jaroslav. *Andragogická didaktika*. I. vyd. Praha: Codex Bohemia, 1998. ISBN 80-85963-52-3.

STUART-HAMILTON, Ian. *The psychology of ageing: an introduction*. London: Jessica Kingsley Publishers, 2006. ISBN 978-1-84310-426-1.

ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých*. II. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.

ŠPATENKOVÁ, Naděžda a Lucie SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. Vydání 1. Praha: Grada, 2015, 232 stran. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5446-8.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007, 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.

VETEŠKA, Jaroslav a Michaela TURECKIOVÁ. *Vzdělávání a rozvoj podle kompetencí: kompetence v andragogice, pedagogice a řízení*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2008, 140 s. ISBN 978-80-86723-54-9.

VETEŠKA, Jaroslav. *Přehled andragogiky: úvod do studia vzdělávání a učení se dospělých*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1026-9.

VENGLAŘOVÁ, Martina. *Sociálně zdravotnický pracovník*. Grada, 2007, (online).

VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. *Sociální psychologie*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2008, 404 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1428-8.

1. GAVORA, Peter a kol. 2010. *Elektronická učebnica pedagogického výskumu (online)*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2010. Dostupné na [http://www.emetodologia.fedu.uniba.sk/ISBN 978-80-223-2951-4](http://www.emetodologia.fedu.uniba.sk/ISBN%20978-80-223-2951-4).

2. *Memorandum o celoživotním učení*. (online) Brusel: Evropská komise, 2000. (cit. 3. 3. 2013). Dostupné z: <http://old.nvf.cz/archiv/memorandum/obsah.Htm..>

3. MŠMT ČR. *Strategie celoživotního učení ČR*. (online) Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2007. ISBN 978-80-254-2218-2. (cit. 2016-11-22) Dostupné z: [http://www.nuv.cz./uploads/nuv/strategie/Strategie_2007_CZ_web.pdf](http://www.nuv.cz/uploads/nuv/strategie/Strategie_2007_CZ_web.pdf).

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ČR Česká republika

U3V Univerzita třetího věku

VU3V Virtuální univerzita třetího věku

VO výzkumná otázka

tzv. takzvaný

tj. to je(st)

např. například

atd. a tak dále

apod. a podobně

aj. a jiné

SEZNAM GRAFŮ

GRAF č.1	Jste žena/muž?	39
GRAF č. 2	Kde žijete?	43

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1	Pohlaví respondentů.....	40
Tabulka 2	Věk respondentů.....	40
Tabulka 3	Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů.....	41
Tabulka 4	Rodinný stav respondentů.....	42
Tabulka 5	Místo bydliště.....	43
Tabulka 6	Práce s počítačem, informační technologií.....	44
Tabulka 7	Znáte možnost dalšího vzdělávání seniorů?.....	45
Tabulka 8	Odkud znáte možnosti dalšího vzdělávání?.....	45
Tabulka 9	Možnosti vzdělávání v okolí respondentů.....	46
Tabulka 10	Mají respondenti dostatek informací o vzdělávání?.....	47
Tabulka 11	Zkušenosti s účastí na dalším vzdělávání.....	48
Tabulka 12	Překážky v dalším vzdělávání.....	48
Tabulka 13	Více informací o možnostech vzdělávání.....	49
Tabulka 14	Účast respondentů na kurzech v současné době.....	49
Tabulka 15	Vzdělávací aktivity respondentů.....	50
Tabulka 16	Preferované obory respondentů.....	51
Tabulka 17	Hlavní důvody respondentů k dalšímu vzdělávání.....	52
Tabulka 18	Důvody proč nenavštěvovat kurzy.....	53
Tabulka 19	Znamená studium zásadní změnu v životě?.....	54
Tabulka 20	Uplatnění získaných vědomostí v životě.....	54
Tabulka 21	Preferovaná forma vzdělávání.....	55

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník hlavního výzkumu

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK HLAVNÍHO VÝZKUMU

Motivace v edukaci seniorů

Motivace v edukaci seniorů

Dobrý den,

jmenuji se Petra Mikesková a jsem studentkou 3.ročníku Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. V současné době píši bakalářskou práci, která se týká motivace vzdělávání seniorů. Dovoluji si Vás požádat o vyplnění níže uvedeného dotazníku, který bude podkladem pro zpracování praktické části bakalářské práce a je anonymní. Údaje budou sloužit pouze pro výsledky výzkumu a nebudou žádným způsobem zneužity. Prosím, zaškrtněte jednu odpověď, u otázek č.8, 12, 15, 16, 17, 18 je možno zaškrtnout více odpovědí. Děkuji za Vaši ochotu a čas.

1. Jste žena / muž ?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- a) žena
 b) muž

2. Jaký je Váš věk?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- a) 50-55
 b) 56-60
 c) 61-70
 d) 71-75
 e) 76-80
 f) 81 a více

3. Uvedte prosím, jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- a) základní
 b) střední bez maturity (vyučen/vyučena)
 c) úplné střední s maturitou
 d) vyšší odborné vzdělání
 e) vysokoškolské vzdělání
-

4. Váš rodinný stav

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- a) vdaná / ženatý
- b) vdova / vdovec
- c) svobodný / svobodná
- d) rozvedený / rozvedená

5. Kde žijete ?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- a) město
- b) vesnice

6. Pracujete s počítačem, informační technikou?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

7. Slyšel/a jste o možnostech dalšího vzdělávání seniorů v ČR?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- a) ano
- b) ne

8. Pokud ano, kde?

Nápověda k otázce: *vyberte jednu nebo více odpovědí*

- a) přátelé
- b) rodina
- c) média
- d) z webu
- e) z práce

9. Víte o možnosti takového vzdělávání ve Vašem okolí?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- a) ano
 b) ne

10. Myslíte si, že mají senioři dostatek informací o možnosti dalšího vzdělávání?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- a) ano
 b) ne

11. Využil/a jste již někdy možnosti dalšího vzdělávání?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- a) ano
 b) ne

12. V případě, že jste odpověděli/a NE, proč jste této možnosti nevyužil/a ?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

- a) nedostatek času
 b) zdravotní důvody
 c) neměl/a jsem žádné informace o možnosti vzdělávání
 d) místo možného vzdělávání pro mě bylo vzdálené (z hlediska dojíždění)
 e) nedostatek financí
 f) již jsem absolvovala nějaký kurz dalšího vzdělávání
 jiná...

13. Přivítal/a byste více informací o možnostech dalšího vzdělávání

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- a) ano
 b) ne

14. Navštěvujete v současnosti nějaké vzdělávací kurzy?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- a) ano
 b) ne

15. Pokud ano, jaké?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

- a) Vzdělávací kurzy v rámci univerzit třetího věku
 b) Kluby aktivního stáří
 c) Kluby důchodců, seniorská centra
 d) E-learning kurzy
 e) nenavštěvuji žádné kurzy
 jiná...

16. Jaký obor dalšího vzdělávání Vás nejvíce zajímá?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

- a) historie
 b) medicína
 c) finance
 e) astronomie
 f) psychologie
 g) umění
 h) bylinkaření
 i) rukodělné činnosti
 jiná...

17. V případě, že studujete, uveďte, prosím, hlavní důvody dalšího vzdělávání

Nápověda k otázce: Vyberte jednu nebo více odpovědí

- a) touha po získání nových informací
- b) touha být v kontaktu s jinými lidmi
- c) udržení psychické kondice
- d) touha navazovat na dosavadní studium
- e) vyplnění volného času
- f) snaha být začleněn do společnosti
- g) touha po znalostech
- h) nestuduji
- i) jiná.

18. V případě, že uvažujete o studiu, uveďte prosím, důvody dalšího vzdělávání

Nápověda k otázce: Vyberte jednu nebo více odpovědí

- a) touha po získávání nových informací
- b) touha být v kontaktu s jinými lidmi
- c) udržení psychické kondice
- d) touha navazovat na dosavadní studium
- e) vyplnění volného času
- f) snaha být začleněn/a do společnosti
- g) neuvažuji o studiu
- h) jiná.

19. Znamenalo by pro Vás zahájení studia zásadní změnu v životě?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- a) ano
- b) ne
- c) nevím, nedokáži posoudit

20. Očekáváte, že uplatníte v případě dalšího studia, poznatky z kurzu v běžném životě?

Nápořda k otázce: *Vyberte jednu odpověř*

- a) ano
- b) ne
- c) nedokáži zhodnotit

21. Jaký typ vzdělávání preferujete?

Nápořda k otázce: *Vyberte jednu odpověř*

- a) ústní přednáška
- b) přednáška s prezentací
- c) debata s odborníkem
- d) exkurze
- jiná.